

Papež Benedikt XVI.

APOSTOLSKO POTOVANJE NA BAVARSKO - 2006

Cerkveni dokumenti
114

Papež Benedikt XVI.
Apostolsko potovanje na Bavarsko - 2006
SREČANJE S PREDSTAVNIKI S PODROČJA ZNANOSTI

DRUŽINA	
ARHIV	TEHNIKE
ŠTEVILKA:	
DATUM:	10' 2006
nam	/4₇A.....jWt'

Papež Benedikt XVI.

**APOSTOLSKO POTOVANJE
NA BAVARSKO - 2006**

•

**SREČANJE S PREDSTAVNIKI
S PODROČJA ZNANOSTI**

Družina
Ljubljana
2006

CERKVENI DOKUMENTI 114

Papež Benedikt XVI., APOSTOLSKO POTOVANJE NA BAVARSKO - 2006: SREČANJE S PREDSTAVNIKI S PODROČJA ZNANOSTI. Izvirnik: TREFFEN MIT DEN VERTRETERN AUS DEM BEREICH DER WISSENSCHAFTEN - ANSPRACHE, Libreria Editrice Vaticana 2006. <http://www.vatican.va/holy-father/benediktvi/speeches/2006>. Prevod: Anton Mlinar. Spremna beseda: Drago Ocvirk. Lektor: Brane Rozman in Eva Lajevec. Redakcija: Rafko Valenčič. Oprema: Lucijan Bratuš.

© Libreria Editrice Vaticana

© Družina, Ljubljana

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina, d. o. o., Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina, d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Schwarz, oktober 2006.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

262.131.22

BENEDICTUS XVI, papež

Apostolsko potovanje na Bavarsko - 2006 : srečanje s predstavniki s področja znanosti / papež Benedikt XVI. ; [prevod Anton Mlinar ; spremna beseda Drago Ocvirk]. - 1. dopolnjena izd. - Ljubljana : Družina, 2006. - (Cerkveni dokumenti ; 114)

Prevod dela: Treffen mit den Vertretern aus dem Bereich der Wissenschaften - Ansprache

ISBN-10 961-222-643-1

ISBN-13 978-961-222-643-5

229222656

Papež BENEDIKT XVI.

**SREČANJE S PREDSTAVNIKI
S PODROČJA ZNANOSTI**

**VERA, RAZUM IN UNIVERZA
SPOMINI IN RAZMIŠLJANJA**

Akademsko predavanje

Aula magna Univerze v Regensburgu
12. septembra 2006

*Eminence, magnificence in ekscelence,
spoštovane dame in gospodje!*

Zame je prav ganljiv trenutek, da sem še enkrat na univerzi in da smem še enkrat predavati. Ob tem se moje misli vračajo v leta, ko sem po lepem obdobju na visoki šoli v Freisingu prevzel delo visokošolskega učitelja na univerzi v Bonnu. To je bil - leta 1959 - še čas starega sistema univerz z rednimi profesorji. Za posamezno katedro ni bilo ne asistentov ne tajnikov, zato pa so bila neposredna srečevanja s študenti, zlasti pa med profesorji. V zbornici smo se srečevali pred predavanji in po njih. Stiki z zgodovinarji, filozofi, filologi in seveda tudi med obema teološkima fakultetama (op. prev.: katoliško in protestantsko) so bili zelo živahni. Vsak semester smo imeli tako imenovani *akademski dan (dies academicus)*, na katerem so se profesorji vseh fakultete predstavili študentom celotne univerze in tako omogočili doživetje *univerze (universitas)*, na kar ste pravkar opozorili tudi vi, magnificenca, gospod rektor. Šlo je namreč za izkušnjo, da z vsemi specializacijami, ki nam včasih onemogočajo medsebojno razumevanje, vendarle gradimo

neko celoto in da delujemo v celovitosti enega samega razuma v vseh njegovih razsežnostih. Tako smo v skupni odgovornosti soglašali glede pravilne uporabe razuma, kar smo tudi živo čutili. Univerza je bila vsekakor ponosna tudi na obe svoji teološki fakulteti. Jasno je bilo, da obe fakulteti, ko sta se vpraševali o razumnosti vere, opravljata delo, ki je nujno spadalo k *celoti znanosti (universitas scientiatum)*, četudi nista delili iste vere, za katero so se trudili teologi, da bi jo uvrstili v skupni svet razumnosti. Te notranje povezanosti v urejenem svetu razuma tudi ni motilo, kot je bilo nekoč slišati, da je eden izmed kolegov izjavil, da je na naši univerzi nekaj nenavadnega: dve fakulteti, ki se ukvarjata z nečim, česar sploh ni - z Bogom. Da je tudi proti tako radikalni skepsi nujno in razumno spraševati se o Bogu in to početi v zvezi z izročilom krščanske vere, je bilo na celotni univerzi nesporno.

Vse to mi je prišlo na misel, ko sem nedavno bral del pogovora, ki ga je objavil profesor Teodor Khoury iz Mnstra. Ta pogovor (dialog) o krščanstvu in islamu ter njunih resnicah je imel učeni bizantinski cesar Manuel II. Paleolog okoli leta 1391z nekim izobraženim Perzijcem v zimskem taboru pri Ankari. Cesar je pogovor domnevno zabeležil v času obleganja Konstantinopla (Carigrada) med leti 1394 in 1402. Tako tudi razumemo, da je svoja izvajanja zabeležil bolj natančno kot izvajanja svojega perzijskega sogovornika.² Pogovor se razteza čez celoten sestav verovanja, ki ga opisujeta Sveto pismo in Koran, in kroži posebej okrog podobe Boga in člove-

---

Od skupno 26 pogovorov dialoga (dialeksis prevaja Khoury kot kon-
troverza) je Th. Khoury objavil 7. pogovor z opombami in obsežnim
uvodom o izvoru besedila, izročilu in strukturi dialoga ter s kratkimi
povzetki neobjavljenih pogovorov. Poleg grškega besedilo je objavljen
tudi francoski prevod: Manuel II Paléologue, Entretien avec un Mu-
sulman. 7me Controverse. Sources chraïennes n. 115, Pariz 1966.
Medtem je Karl Ril-stel objavil v Corpus Islamico-Christianum (Se-
ries Graeca. Redazione A. Th. Khoury - R. Gleit) komentirano grško-
nemško izdajo besedila: Manuel II. Palaiologus, Dialoge mit einem
Muslim, I-III, Wrzburg - Altenberge 1993 - 1996. Leta 1966 pa je E.
Trapp objavil grško besedilo z uvodom kot 2. zvezek »Wiener byzanti-
nische Studien). V nadaljevanju navajam besedilo Th. Kouryja.

² O izvoru in redakciji dialoga prim. Th. Khuory, str. 22-29. Obsežne
komentarje sta objavila tudi F5rstel in Trapp.

ka, a tudi vedno nujno, kot so govorili, okrog razmerja me »tremi zavezami« oziroma »tremi življenjskimi pravili«: med Staro zavezo, Novo zavezo in Koranom. V svojem predavanju ne bi rad razpravljajal o tem, pač pa bi se rad dotaknil le točke, ki je v zgradbi celotnega pogovora prej obrobna, vendar me je prevzela misel glede odnosa med »vero in razumom« in mi sedaj služi kot izhodišče za moje razmišljanje o tej temi.

V sedmem pogovorov (dialeksis - kontroverza), ki ga je izdal profesor Khoury, cesar razpravlja o džihadu (vojna za islam). Cesar je gotovo vedel, da je v suri 2,256 zapisano: »Nobene prisile v stvareh vere.« To je ena zgodnejših sur še iz časa, kot nam pravijo poznavalci, ko je bil Mohamed sam še brez moči in ogrožen. Cesar je seveda poznal tudi v Koranu zapisane določbe o džihadu, ki so nastale pozneje. Ne da bi se spuščal v posameznosti, kakor so različne obravnave »pismarjev« in »nevernikov«, se cesar v osupljivo ostri, za nas v nesprejemljivo ostri obliki, čisto preprosto obrne na svojega sogovornika z osrednjim vprašanjem o razmerju med vero in nasiljem. Rekel je: »Pokaži mi vendar, kaj je Mohamed prinesel novega, in našel boš le slabo in nečloveško, kakor to, naj vero, ki jo je pridigal, širijo z mečem.«³ Cesarje, potem ko se je tako jasno izrazil, natančno razložil razloge, zakaj je širjenje vere z nasiljem nesmiselno. To je v nasprotju z bistvom Boga, z bistvom duše. »Bog se ne veseli lu-vi«, je rekel, »in ne ravnati skladno z razumom, torej 'sin logo' (cyby ?,oyco), je v nasprotju z bistvom Boga. Vera je sad duše, ne telesa. Kdor torej hoče koga pripeljati k veri, potrebuje sposobnost dobrega govorjenja in pravnega mišljenja, ne pa nasilja in grožnje ... Da bi kdo pripričal razumno dušo, ne potrebuje svoje roke, tudi ne razbijalnih orodij ali kakega drugega sredstva, s katerim more človeku groziti s smrtjo ...«.⁴

³ Sedmi pogovor (kontroverza) 2c: Khoury, str. 142-143; Frstel, vol. I, 7, pogovor 1.5, str. 240.241. Ta navedba je bila v islamskem svetu žal sprejeta kot moje osebno mnenje in je sprožila upravičeno zgražanje. Upam, da bo bralec mojega besedila lahko jasno razumel, da ta stavek ne izraža moje osebne sodbe glede Korana, ki ga spoštujem, kot je to primerno do svete knjige velikega verstva. Ko sem navajal besedilo cesarja Manuela II., sem hotel preprosto predstaviti razmerje med vero in razumom. V tem se strinjam z Manuelom II., vendar se ne pridružujem njegovi polemiki.

Odločilni stavek v tem utemeljevanju zoper nasilno spreobračanje se glasi: Ne ravnati skladno z razumom je v nasprotju z bistvom Boga.⁵ Izdajatelj Theodore Khoury pojasnjuje takole: Za cesarja kot Bizantinca, ki je zrasel v grški filozofiji, je ta stavek očiten. Za islamski nauk pa je nasprotno Bog absolutno transcendenten. Njegova volja ni vezana na nobeno naših kategorij, tudi ne na kategorijo razumnosti.⁶ Khoury navaja k temu delo znanega francoskega islamologa R. Arnaldeza, ki opozarja na to, da gre Ibn Hazm v svoji razlagi tako daleč, da Bog ni vezan niti na svojo lastno besedo in da ga nič ne obvezuje, da bi nam razodel resnico. Ko bi Bog hotel, bi moral človek tudi malikovati.'

Na tej točki se razhajata razumevanje Boga ter konkretno uresničevanje vere, to pa nas danes neposredno izziva. Ali je treba verjeti le grškemu načinu mišljenja, da nerazumno ravnanje nasprotuje Božjemu bistvu, ali pa velja to vedno in samo po sebi? Mislim, da je na tej točki globoko soglasje med tistim, kar je v najboljšem pomenu besede grško, in med vero v Boga, utemeljeno v Svetem pismu. Evangelist Janez je priredil prvo vrstico Prve Mojzesove knjige (Geneze), prvo vrstico Svetega pisma sploh, in predgovor svojega evangelija začel z besedo: »V začetku je bil Logos.« To je natanko beseda, ki jo je uporabil cesar: Bog deluje »ai|v ?k,oyo), z Logosom. Logos je hkrati razum in beseda - razum, ki je ustvarjalen in se more priobčevati, toda prav kot razum. Janez nam je s tem podaril sklepno besedo svetopisemskega pojma o Bogu, v katerem pogosto zapletene poti svetopisemske vere prispejo na cilj in najdejo sintezo. V začetku je bil Logos in Logos je Bog, tako nam pravi evangelist. Sovpadanje svetopisemskega sporočila in grškega mišljenja ni bilo naključje. Videnje sv. Pavla, kateremu so se zaprle poti v

---

⁴ Sedmi pogovor, 3b-c: Khoury, 144-145; Frstel I, 7, pogovor 1.6, 240-234.

⁵ Samo zaradi te trditve sem navajal pogovor med Manuelom II. in njegovim perzijskim sogovornikom. Iz te trditve izhajaja tema mojih nadaljnjih izvajanj.

⁶ Prim. Khoury, n. d., 144, opomba 1.

⁷R Arnaldez, *Grammaire et théologie chez Ibn Hazm de Cordoue*, Paris 1956, 13; prim. Khoury, 144. Dejstvo je, da obstajajo v teologiji poznega srednjega veka podobna mišljenja, kar bo razvidno iz nadaljnega poteka mojega predavanja.

Azijo in ki je ponoči videl obraz Makedonca, ki ga je klical: Pridi k nam in nam pomagaj (Apd 16,6-10), to videnje lahko tolmačimo kot strnitev od znotraj nujne medsebojne naravnosti med svetopisemsko vero in grškim vpraševanjem.

Ta naravnost je bila že zdavnaj v teku. Že skrivnostno Božje ime v gorečem grmu, ki tega Boga izvzema iz kroga božanstev z mnogimi imeni in o njem izreče preprosto »Jaz sem«, kar izraža njegovo bivanje, pomeni izpodbijanje mita, povsem podobno sokratovskemu poskusu premagovanja in presejanje mitološkega.⁸ Proces, ki se je začel pri gorečem grmu, pride v Stari zavezi do nove zrelosti v času izgnanstva, ko se Bog Izraelu, oropanemu zemlje in obredov, razodene kot Bog nebes in zemlje in se predstavi s preprostim obrazcem, ki nadaljuje besedo gorečega grma: »Jaz sem«. S tem novim spoznanjem Boga gre z roko v roki neke vrste razsvetljenje, ki se drastično izraža v zasramovanju bogov, ki so le delo človeških rok (prim. Ps 115). Tako gre svetopisemska vera v helenističnem obdobju pri vsej ostrini nasprotovanja grškim vladarjem, ki so hoteli izsiliti priličenje vere grškemu načinu življenja in njihovemu češčenju bogov, po svojem notranjem bistvu naproti najboljšemu dosežku grškega mišljenja. Tako je prišlo do medsebojnega dotika, kar se je potem uresničilo posebno v poznem modrostnem slovstvu. Danes vemo, da je v Aleksandriji nastali grški prevod Stare zaveze, Septuaginta, več kot zgolj prevod hebrejskega besedila (prevod, ki ga je morda celo mogoče ocenjevati manj pozitivno). Je namreč samostojno tekstno pričevanje in pomemben korak v zgodovini razodetja, v kateri se je uresničilo to srečanje na način, ki je dobilo odločilen pomen za nastanek krščanstva in njegovo razširjanje.⁹ Tu gre za najgloblje srečanje med vero in razumom, med pravim razsvetljenstvom in religijo. Manuel II. je res mogel reči na osnovi notranjega bistva krščanske vere in

---

Glede obširnejše interpretacije gorečega grma glej moje delo »Einführung in das Christentum«, Mnchen 1966, 84-102 (prim. J. Ratzinger, Uvod v krščanstvo, MD, Celje 1975, 2. izdaja 2005). Prepričan sem, da so moje trditve, zapisane v tej knjigi, veljavne tudi glede na poznejše razprave o tem vprašanju.

⁹ Prim. A. Schenker, *Ecriture sainte subsiste en plusieurs formes canoniques simultanées*, v: *L'interpretazione della Bibbia nella Chie-*

hkrati bistva grškega sveta, ki se je zlilo skupaj z vero: ne ravnati »z logosom« je v nasprotju z bistvom Boga.

Zaradi poštenosti je tu treba pripomniti, da so se v poznem srednjem veku pojavile težnje teologije, ki so razbile to sintezo med grštvom in krščanstvom. V nasprotju s tako imenovanim avguštinskim in tomističnim intelektualizmom se z Dunsom Scotom začenja stališče voluntarizma, ki je v nadaljnjem razvoju končno pripeljalo do trditve, da Boga poznamo samo v njegovi »urejeni volji« (*voluntas ordinata*). Onstran tega naj bi obstajala Božja svoboda, v moči katere bi Bog naredil in mogel storiti tudi nasprotje od vsega, kar je naredil. V tem je mogoče zaznati stališča, ki jih je mogoče povsem primerjati stališčem Ibn Hazma in ki bi se mogla stekati k podobi samovoljnega Boga, ki ni vezana niti na resnico niti na dobro. Presežnost in drugačnost Boga pretiravajo tako daleč, da tudi naš razum, naš čut za resnično in dobro nista več resnično zrcalo Boga, čigar brezmejne možnosti ostajajo za nas večno nepristopne in skrivnostne za njegovimi dejanskimi odločitvami. Nasproti temu se je cerkvena vera vedno oklepala prepričanja, da med Bogom in nami, med njegovim večnim stvariteljskim duhom in našim ustvarjenim razumom obstaja resnična analogija. V njej so - kakor pravi četrti lateranski koncil leta 1215 - nepodobnosti neskončno večje kot podobnosti, a ljub temu analogija in njena govorica nista odpravljene. Bog ni bolj božji s tem, da ga odmaknemo v čist in nepregleden voluntarizem, temveč resnično Bog je le Bog, ki se je razodel kot Logos in se je kot Logos ljubeče zavzel za nas. Seveda, ljubezen »presega« spoznanje, kot pravi Pavel, in more zato dojeti več kot golo mišljenje (prim. Ef 3,19), a ljubezen vendar ostaja ljubezen Boga - Logosa, zaradi česar je krščansko bogoslužje, kot spet pravi Pavel, »bogoslužje duhovno« («koywri X,ocrpricc»), torej bogoslužje, ki je v sozvočju z večno Besedo in z našim razumom (prim. Rim 12,1).^{1°}

Tukaj nakazano notranje medsebojno približevanje, ki se je izvršilo med svetopisemsko vero in grškim filozofskim spra-

---

sa. Atti del Simposio promosso dalla Congregazione della Dotrina della Fere, Citta del Vaticano 20001,178-1986.

^{1°} O tem vprašanju sem podrobneje razpravljal v knjigi »Der Geist der Liturgie. Eine Einfhrung, Friburg 2000,38-42.

ševanjem, ni zgolj religijsko-zgodovinsko dogajanje, ampak je za svetovno zgodovino odločilno dogajanje, ki nas zavezuje tudi danes. Če vidimo to srečanje, se ne gre čuditi, daje krščanstvo kljub svojemu izvoru in pomembnemu razvoju na Vzhodu končno svojo odločilno zgodovinsko podobo doseglo v Evropi. Mogli bi reči tudi obratno: to srečanje, kateremu se je potem pridružila še dediščina Rima, je ustvarilo Evropo in ostaja osnova tistega, kar po pravici imenujemo Evropa.

Tezi, da kritično prečiščena grška dediščina bistveno spada h krščanski veri, nasprotuje zahteva po dehelenizaciji krščanstva, ki od začetka novega veka dalje vedno bolj obvladuje teološko razpravo. Če pogledamo od bliže, lahko razlikujemo tri valove programa dehelenizacije. Ti valovi so sicer med seboj povezani, a so po svojih utemeljitvah in ciljnih dokaj drug od drugega različni."

Dehelenizacija se pojavi najprej v povezavi z zahtevami reformacije v 16. stoletju. Reformatorji so se znašli spričo teološkega izročila nasproti sistematizaciji vere, ki jo je povsem določala filozofija. Zdelo se jim je, da so tako rekoč pred tujo določitvijo vere, ki ne izhaja iz vere same. Vera se pri tem ni več kazala kot živa zgodovinska beseda, temveč kot vstavljena v nek filozofski sistem. Nasproti temu pa načelo *sola scriptura* išče prvotno čisto obliko vere, kakor je izvirno navzoča v svetopisemski besedi. Metafizika se kaže kot določitev od drugod, od katere je treba vero osvoboditi, da bo spet lahko to, kar je. V neki za reformatorje nepredvidljivi skrajnosti je E. Kant s svojo izjavo, da je moral mišljenje potisniti stran, da je napravil prostor veri, ravnal po tem programu. Pri tem je vero zasidral izključno v praktičnem umu in ji odrekel dostop do celovite resničnosti.

Liberalna teologija 19. in 20. stoletja je prinesla drugi val v programu dehelenizacije. Njen najvidnejši predstavnik je bil Adolf von Harnack. V času, ko sem sam študiral, kakor tudi v zgodnjih letih mojega akademskega delovanja, je imel ta pro-

---

Iz obširne literature o dehelenizaciji omenjam predvsem A. Grillmeir, *Hellenisierung - Judaisierung des Christentums als Deutepinzipien der Geschichte des kirchlichen Dogmas*, v: *Isti, Mit ihm und in ihm. Christologische Forschungen und Perspektiven*, Freiburg 1975, 423-488.

gram tudi v katoliški teologiji velik vpliv. Pascalovo razlikovanje med Bogom filozofov in Bogom Abrahama, Izaka in Jakoba je služilo za izhodišče tega. V svojem nastopnem predavanju v Bonnu leta 1959 sem se poskusil spoprijeti s tem vprašanjem,¹² zato vsega tega tu ne bi rad znova ponavljal. Rad pa bi vsaj čisto na kratko skušal predstavil tisto, kar je izrazito novega v tem drugem valu dehelenizacije nasproti prvemu. Pri Harnacku se je kot osrednja misel pojavila ideja o vrnitvi k preprostemu človeku Jezusu in k njegovemu preprostemu sporočilu, ki je pred vsemi teološkimi razmišljanji in tudi pred helenizacijo. To preprosto sporočilo naj bi predstavljalo resnični vrhunec religioznega razvoja človeštva. Jezus naj bi se poslovil od kulta v prid morale. Navsezadnje je Jezus predstavljen kot oče človeku naklonjenega moralnega sporočila. Pri tem je šlo Harnacku v bistvu za to, da krščanstvo spet pripelje v soglasje z modernim razumom in sicer s tem, da ga osvobodi od domnevnih filozofskih in teoloških prvin, kot na primer od vere v Kristusovo božanstvo in od troedinega Boga. V tem oziru je zgodovinsko-kritično razlago Nove zaveze, kot je on to videl, znova uvrstil v urejeni svet univerze. Teologija je za Harnacka bistveno zgodovinska in s tem strogo znanstvena. To, kar teologija na svoji kritični poti dožene o Jezusu, je tako rekoč izraz praktičnega uma in to je mogoče zastopati tudi v celoti univerze. V ozadju tiči novoveško omejevanje razuma samega, ki je dobilo klasičen izraz v Kantovih kritikah, še večjo radikalnost pa mu je dalo naravoslovno mišljenje. To novodobno razumevanje razuma temelji na sintezi - ki jo potrjuje tehnični uspeh - med platonizmom (kartezijanstvom) in empirizmom, da rečemo na kratko. Na eni strani predpostavlja matematično strukturo materije, tako rekoč njeno notranjo racionalnost, ki omogoča, da jo razumemo in uporabimo v njeni dejavni obliki: ta osnovna predpostavka je tako rekoč platonska prvina v sodobnem pojmovanju narave. Na drugi strani pa gre za funkcionalizacijo narave za naše

¹² To je vnovič objavil in komentiral Heino Sonnemanns: Joseph Ratzinger - Benedikt XVI., *Der Gott des Glaubens und der Gott der Philosophen. Ein Beitrag zum Problem der theologia naturalis*, Johannes - Verlag Leutesdorf, 2. dopoljena izdaja 2005.

možnost potrditve ali ovržbe v poskusu. Težišče med obema poloma more biti glede na okoliščine enkrat bolj na eni drugi bolj na drugi strani. Tako strogo pozitivistični mislec, kakor je J. Monod, je samega sebe označil za prepričanega platonika.

Za naše vprašanje prinaša to s seboj dve odločilni osnovni usmeritvi. O znanosti smemo govoriti te tedaj, ko gotovost prihaja iz skupnega delovanja matematike in empirije. Kar hoče biti znanost, se mora podrediti temu merilu. Tako so se skušale potem temu kanonu znanstvenosti približati tudi znanosti, ki se nanašajo na človeške stvari, kot so zgodovina, psihologija, sociologija, filozofija. Za naše razmišljanje je pomembno še to, da znanstvena metoda kot taka izključuje vprašanje o Bogu ter to vprašanje prikazuje kot neznanstveno ali predznanstveno vprašanje. S tem pa stojimo pred okrnitvijo dosega znanosti in razuma, kar moramo postaviti pod vprašaj.

K temu se bom še vrnil. Zaenkrat lahko ugotovimo, da bi ob poskusu, ki ga določa takšno gledanje, da bi teologijo ohranili »znanstveno«, preostane od krščanstva le boren drobec. Reči moramo še več. Če je to edino celotna znanost, potem je pri tem prikrajšan človek sam. Resnično človeška vprašanja, vprašanja o našem »od kod« in »kam«, vprašanja vere in etosa tedaj ne morejo najti mesta v okviru skupnega razuma, kot ga opisuje »znanost«, in morajo biti odrinjena v področje subjektivnega. Subjekt na osnovi svojih izkušenj odloča, kaj se mu zdi religiozno znosno, in subjektivna »vest« postane nazadnje edina etična instanca. S tem pa etika in religija izgubita svojo moč pri oblikovanju družbe ter zapadeta v poljubnost. To stanje je za človeštvo nevarno. To vidimo ob patologijah religije in razuma, ki nas ogrožajo in ki morajo nujno izbruhniti tam, kjer je razum tako utesnjen, da mu ne pripadajo več vprašanja religije in etosa. Kar pri etičnih poskusih o pravih evolucije ali psihologije in sociologije še ostane, preprosto več ne zadostuje .

Preden pridem k sklepnim ugotovitvam, h katerim z vsem tem hočem priti, moram na kratko omeniti še tretji val dehe-lenizacije, ki je trenutno na pohodu. Ob srečanju z mnogovrstnostjo kultur danes radi govorijo, da je bila sinteza med grštvom, ki se je zgodila v prvi Cerkvi, le prva inkulturacija

krščanstva, v katero ni dovoljeno siliti drugih kultur. Njihova pravica bi morala biti, da gredo zadaj za to inkulturacijo k preprostem sporočilu Nove zaveze, da bi ga v svojem okolju vedno na novo inkulturirali. Ta teza ni kratko malo napačna; je pregroba in netočna. Nova zaveza je bila namreč pisana v grščini in v sebi že nosi dotik z grškim duhom, dotik, ki je dozorel v predhodnem razvoju Stare zaveze. Gotovo obstajajo v razvoju prve Cerkve plasti, ki jih drugim kulturam ni treba prevzemati. A osnovne odločitve, ki se tičejo povezave vere z iskanjem človeškega razuma, spadajo k tej veri sami in so izraz njenega organskega razvoja.

S tem prihajam k sklepu. Samokritika modernega razuma, ki sem jo skušal podati v grobih obrisih, nikakor ne vključuje pojmovanja, da bi morali iti v čas pred razsvetljenstvom in se posloviti od dognanj moderne. Veličina modernega razvoja duha je nezmanjšano priznana. Vsi smo hvaležni za velike možnosti, ki jih je odprl človeku in za razvoj človeškosti, ki nam je bil podarjen. Magnificenca, namignili ste, da je etos znanstvenosti med drugim volja za poslušnosti resnici in s tem izraz tiste osnovne naravnosti, ki spada k bistvenim odločitvam. Ni mišljen preklic niti negativna kritika, ampak gre za razširitev našega pojma in rabe razuma. Ob vsem veselju nad novimi možnostmi človeka vidimo tudi ogroženosti, ki izhajajo iz teh možnosti. Zato se moramo vprašati, kako jih moremo obvladovati. To zmoremo samo, če razum in vera najdeta nov način medsebojnega zblizanja. To zmoremo, če premagamo naše lastno omejevanje razuma na tisto, kar je mogoče narediti s preverjanjem izkustva in razumu spet odpremo vso njegovo prostranost. V tem smislu spada teologija na univerzo in v njej nadaljnji dialog z drugimi znanostmi ne samo kot zgodovinska in humanistična veda, ampak kot dejanska teologija, to je kot spraševanje po razumnosti vere.

Samo tako bomo zmožni za resničen dialog kultur in religij, katerega tako nujno potrebujemo. V zahodnem svetu naprej prevladuje prepričanje, da so le univerzalistični razum in njemu pripadajoče oblike filozofije univerzalne. Toda globoko religiozne svetovne kulture prav to izključevanje božjega iz območja univerzalnosti razuma dojemajo kot prekršek zoper njihova najgloblja prepričanja. Razum, ki je gluh za božje in potiska religijo na področje subkultur, je nezmožen

za dialog kultur. Pri tem nosi, kot sem skušal prikazati, moderni znanstveni razum skupaj s sebi vrojeno platonistično prvino vprašanje, ki kaže onkraj razuma in njegovih metodoloških možnosti. Sam mora sprejeti racionalno strukturo materije kot soglasje našega duha in v naravi vladajočih racionalnih struktur čisto preprosto kot danost, na kateri je utemeljena njegova metodična pot. Toda vprašanje, zakaj je tako, vendar obstaja in ga morajo naravoslovne znanosti predati naprej, na druge ravni načinov mišljenja - to je filozofiji in teologiji. Za filozofijo in na drugi način za teologijo je posluš za velike izkušnje in spoznanja religioznih izročil človeštva, prav posebej krščanske vere, vir spoznanja. Odklanjati ta vir spoznanja bi bila nedopustna zožitev našega poslušanja in odgovora. Ob tem mi prihaja na misel Sokratova beseda Faidonu. V prejšnjih pogovorih sta se dotaknila veliko zgrešenih filozofskih misli, sedaj pa mu pravi Sokrat: »Bilo bi pač razumljivo, če bi kdo iz jeze nad tolikimi zmotami vse svoje življenje sovražil in sramotil vsakršno govorjenje o biti. A na ta način bi se mu izmuznila resnica o bivajočem in utrpel bi zelo veliko škodo.«¹³ Zahod že dolgo časa ogroža ta odpor do temeljnih vprašanj svojega razuma in more s tem utrpeti le veliko škodo. Pogum za širino razuma, ne pa odpoved njegovi veličini - to je program, s katerim teologija, ki je zvesta svetopi-semški veri, vstopa v dialog s sodobnostjo. »Ne ravnati v skladu z razumom, ne delovati z logosom, nasprotuje Božjemu bistvu«, je rekel Manuel II. svojemu perzijskemu sogovorniku o svoji krščanski podobi Boga. V ta veliki logos, v to širino razuma, vabimo svoje sogovornike pri dialogu med kulturami. Najti vedno znova to širino razuma je velika naloga univerze.

Prevod: dr. Anton Mlinar

---

¹³ 90 c-d. Glede tega besedila prim. tudi R Guardini, *Der Tod des Sokrates*, Mainz - Paderborn 1987 (5), 218-221.

Papež Benedikt XVI.

**GOVOR
VELEPOSLANIKOM ISLAMSKIH DRŽAV
PRI SVETEM SEDEŽU
IN PREDSTAVNIKOM
ITALIJANSKIH MUSLIMANOV**

Castelgandolfo, 25. septembra 2006.

*Gospod kardinal,
gospe in gospodje veleposlaniki,
dragi prijatelji muslimani!*

Vesel sem, da Vas lahko sprejemem ob tem srečanju, ki sem ga sam sklical, da bi potrdili vezi prijateljstva in solidarnosti med Svetim sedežem in islamskimi skupnostmi vsega sveta. Zahvaljujem se kardinalu Paulu Poupardu, predsedniku *Papeškega sveta za medverski dialog*, za izrečene besede, prav tako vsem, ki ste se odzvali na moje povabilo.

Znani so Vam razlogi, ki so narekovali to srečanje. O njih sem že imel priložnost govoriti minule dni. V neposredni povezavi s tem želim danes ponoviti visoko mnenje in globoko spoštovanje, ki ju gojim do vernikov muslimanov. Pri tem kličem v spomin besede, ki jih je izrazil 2 vatikanski vesoljni cerkveni zbor, ki je za katoliško Cerkev »*magna charta*«
glede dialoga med muslimani in kristjani: »Cerkev gleda s spoštovanjem tudi na muslimane, ki častijo edinega, živega in nespremenljivega Boga, usmiljenega in vsemogočnega, Stvarnika nebes in zemlje, ki je govoril ljudem. Njegovim sklepom, tudi skritim, se skušajo z vso dušo podvreči, kakor se je Bogu pod-

vrigel Abraham, na katerega se muslimanska vera rada sldi-cuje« (*Izjava o razmerju do nekrščanskih verstev - Nostra aeta-te, 3*). V tem duhu sem že na začetku svoje papeške službe izrazil željo, naj se nadaljujejo in utrjujejo vezi prijateljstva z vsemi verstvi, pri čemer sem posebej poudaril poglobitev dia-loga med muslimani in kristjani (prim. *Govor predstavnikom drugih Cerkva, cerkvenih skupnosti in različnih religioznih tradicij, v: L Osservatore Romano, 26. 4. 2005, str. 4*). Preteklo leto pa sem v Kcilnu ponovil: »Medverski in medkulturni dia-log med kristjani in muslimani ne sme postati zgolj sezonska izbira, pač pa v resnici predstavlja nujnost življenjskega po-mena, od katere je v veliki meri odvisna naša prihodnost« (*Go-vor na srečanju s predstavniki muslimanskih skupnosti, v: Be-nedikt XVI, Božja revolucija, Družina, Ljubljana 2005, 108*). V svetu, zaznamovanim z relativizmom, v svetu, ki pogosto iz-ključuje presežno univerzalnost razuma, absolutno potre-bujemo pristen dialog med verstvi in kulturami, dialog, ki nam bo omogočil, da bomo s skupnimi prizadevanji in v duhu učinkovitega sodelovanja preseгли vse napetosti. Sledeč priza-devanjem, ki jih je pričel moj predhodnik papež Janez Pavel II., si močno želim, da bi se upanje zbujujoči odnosi, ki so se že pred časom pričeli med kristjani in muslimani, ne samo nadaljevali, marveč se tudi razvijali v duhu iskrenega in spo-štljivega dialoga, utemeljenega na vedno globljem medseboj-nem poznavanju, ki z veseljem priznava skupne verske vred-note in s poštenostjo priznava razlike.

Medverski in medkulturni dialog je nujen za skupno gradi-tev sveta miru in bratstva, ki si ga tako močno želijo vsi ljudje dobre volje. V tem pogledu ljudje našega časa pričakujejo od nas pristno pričevanje, da bi tako vsem pokazali vrednost reli-giozne razsežnosti človeškega bivanja. Prav tako se moramo kristjani in muslimani, zvesti nauku naših verskih izročil, učiti skupnega dela, kot se že dogaja v raznih skupnih izkušnjah, da bi tako odstranili vsako obliko nestrpnosti in bi se zoper-stavili vsakemu izrazu nasilja. Enako je potrebno, da kot ver-ske avtoritete in politične oblasti druge vodimo in spodbujamo k takšnemu delovanju. Isti koncil navaja: »Čeprav so v pre-teklih stoletjih neredko nastale med kristjani in muslimani razprtije in sovražnosti, sveti zbor spodbuja vse, naj pozabijo na preteklost, naj se iskreno vadijo v medsebojnem razume-

vanju in naj skupaj verujejo in pospešujejo socialno pravičnost za vse ljudi, moralne vrednote, mir in svobodo« (*Izjava o razmerju do nekrščanskih verstev*, 3). Nauki preteklosti nam morajo torej pomagati, da iščemo poti sprave, da bi živeli v spoštovanju identitete in svobode slehernega ter imeli pred očmi plodno služenje vsemu človeštvu. Papež Janez Pavel II. je v svojem znamenitem govoru mladim v Casablanki v Maroku rekel, da »spoštovanje in dialog zahtevata vzajemnost nas vseh področjih, predvsem ko gre za temeljne svoboščine in še posebej za versko svobodo. To dvoje ustvarja mir in sporazumevanje med narodi« (*Insegnamenti*, VIII, 2, 1985, str. 501).

Dragi prijatelji! Globoko sem prepričan, da je v sedanjih razmerah, v katerih se nahajamo, zapoved (imperativ) za kristjane in muslimane, da se skupno soočijo s številnimi izzivi, s katerimi se človeštvo ubada, zlasti kar zadeva obrambo in pospeševanje dostojanstva človeške osebe in pravic, ki iz tega izhajajo. Ko se povečujejo grožnje proti človeku in proti miru, se kristjani in muslimani s tem, ko potrjujemo osrednjo vrednoto osebe in si vztrajno prizadevamo za spoštovanje njenega življenja, izražamo pokorščino Stvarniku, ki hoče, da bi vsi ljudje živeli tisto dostojanstvo, ki nam ga je On podaril.

Dragi prijatelji! Iz vsega srca želim, naj usmiljeni Bog vodi naše korake po poti vedno popolnejšega medsebojnega razumevanja. V času, ko muslimani pričenjate duhovno pot meseca Ramadama, izražam moje iskrene želje, naj vam Vsemogočni nakloni vedro in mirno življenje. Bog miru naj z obilnimi blagoslovi obdari vas in skupnosti, ki jih predstavljate!

Prevod Rajko Valenčič

Papež Benedikt XVI.

GOVOR NA SREČANJU S PREDSTAVNIKI MUSLIMANSKIH SKUPNOSTI*

Dragi muslimanski prijatelji!

Razlog velikega veselja je zame v tem, da vas lahko sprejem in vas prisrčno pozdravim. Kot veste, sem tu v Klnu, da bi se srečal z mladimi, ki so prišli iz vseh koncev Evrope in sveta. Mladi so prihodnost človeštva in upanje narodov. Moj dragi predhodnik papež Janez Pavel II. je nekoč povedal mladim muslimanom, zbranim na stadionu v Casablanci (v Maroku): *»Mladi lahko zgradijo boyšo prihodnost, če se bodo predvsem držali vere v Boga in če se bodo trudili zgraditi nov svet po božjih načrtih, z modrostjo in zaupanjem«* (Janez Pavel II., Insegnamenti, VIII/2, 1985, str. 500). Zaradi tega se obračam na vas, dragi muslimanski prijatelji, da bi z vami delil svoje upanje in tudi skrbi v teh izredno težkih časih naše zgodovine.

Prepričan sem, da izražam tudi vaše mnenje, če med vsemi skrbmi navedem zlasti tisto, ki izvira iz pojava terorizma, ki se vedno bolj širi. Vem, da ga mnogi izmed vas odločno in tudi javno zavračate, zlasti pa zavračate vsako povezavo islama s terorizmom in ga jasno obsojate. Hvaležen sem vam za to. V različnih delih sveta se ponavljajo teroristična dejanja,

* Opomba: Govor, ki ga je imel papež Benedikt XVI. v Klnu, 20. avgusta 2005, je objavljen v knjigi Papež Benedikt Xla., *Bo4arevoluc#a*, Družina, Ljubljana 2005, str. 105-109.

ki sejejo smrt in uničenje ter povzročajo mnogim našim bratom in sestram jok in obup. Začetniki in načrtovalci teh napadov kažejo, da želijo zastrupiti naše odnose in se pri tem poslužujejo vseh sredstev, celo vere, da bi nasprotovali vsakršnemu trudu za mirno, pošteno in sproščeno sožitje. Prepričani smo, hvala Bogu, da je terorizem, kakršnega koli izvora je že, izprijena in kruta izbira, ki tepta nedotakljivo in sveto pravico do življenja ter spodkopava temelje vsakega urejenega sožitja. Če nam bo skupaj uspelo iztrebiti iz srca sovraštvo, se upreti vsaki obliki nestrpnosti in vsakršnemu izrazu nasilja, bomo lahko ustavili val krutega fanatizma, ki ogroža življenja toliko ljudi in ovira napredek miru v svetu. Naloga je težka, vendar ni nemogoča. Verujoči človek - to pa smo kot kristjani in muslimani mi vsi - se namreč zaveda tega, da se lahko kljub svoji lastni šibkosti zanese na duhovno moč molitve.

Dragi prijatelji! Globoko sem prepričan, da moramo brez podleganja negativnim pritiskom okolja okrepiti vrednote medsebojnega spoštovanja, solidarnosti in miru. Življenje slehernega človeka je tako za kristjane kot tudi za muslimane sveto. Imamo široko področje delovanja, na katerem se lahko počutimo združeni v službi temeljnih moralnih vrednot. Dostojanstvo človeške osebe in obramba njenih pravic, ki izhajajo iz tega dostojanstva, morata biti cilj in namen vsakega družbenega načrta in prizadevanj za njegovo uresničitev. To je sporočilo, ki ga na nezamenljiv način ponavlja tih, a hkrati jasen glas naše vesti. Sporočilo, ki ga moramo poslušati in sami posredovati naprej, je: če bi v srcih ugasnil odmev tega glasu, bi bil svet prepuščen temi novega barbarstva. Samo v tem, da priznamo središčno vrednoto človeške osebe, lahko najdemo skupni temelj za sporazumevanje, premagamo morebitna kulturna nasprotja in s tem preprečimo eksplozivno moč ideologij.

Med srečanjem s predstavniki Cerkev in cerkvenih skupnosti ter s predstavniki različnih religioznih tradicij v aprilu sem povedal: *»Zagotavljam vam, da želi Cerkev nadaljevati graditev mostov prijateljstva s pripadniki vseh religij in si prizadevati za resnični blagor vsakega človeka in celotne človeške družbe»* (prim. liOsservatore Romano, 25. aprila 2005, str. 4). Izkušnja preteklosti nas uči, da medsebojno spošto-

vanje in razumevanje nista bili vedno odliki odnosov med kristjani in muslimani. Zgodovina beleži mnoge spopade in vojne, ki so se tako na eni kot na drugi strani pričele s sklicevanjem na božje ime, kot če bi bilo ubijanje sovražnika in nasprotnika nekaj, kar je Bogu všeč. Spomin na te žalostne dogodke bi nas moral napolniti z občutkom sramu, kajti dobro vemo, kakšne krutosti so se dogajale v imenu vere. Izkušnje preteklosti bi nas morale varovati pred ponavljanjem enakih napak. Želimo iskati poti sprave in se naučiti živeti tako, da bo vsakdo spoštoval identiteto drugega. Obramba verske svobode je v tem smislu stalni imperativ, spoštovanje manjšin pa neizpodbiten znak resnične civilizacije.

V povezavi s tem je vedno primerno spomniti na to, kar so povedali očetje drugega vatikanskega koncila v zvezi z odnosi z muslimani: *»Cerkev gleda s spoštovanjem tudi na muslimane, ki častijo edinega, živega in nespremenljivega Boga, usmiljenega in vsemogočnega. Stvarnika nebes in zemlje, kije govoril ljudem. Njegovim sklepom, tudi skritim, se skušajo z vso dušo podvreči, kakor seje Bogu podvrgel Abraham, na katekize se muslimanska vera rada sklicuje ... Če so torej v preteklih stoletjih neredko nastale med kristjani in muslimani razprtije in sovražnosti, sveti zbor spodbuja vse, naj pozabijo na preteklost, naj se iskreno vadijo v medsebojnem razumevanju in naj skupaj varujejo in pospešujejo socialno pravičnost za vse ljudi, moralne vrednote, mir in svobodu (Izjava o razmerju Cerkve do nekrščanskih ljudstev, 3).*

Vi, spoštovani prijatelji, zastopate nekatere muslimanske skupnosti, ki obstajajo v tej deželi, v kateri sem se rodil, študiral in preživel velik del svojega življenja. Ravno zato sem si želel srečanja z vami. Vi vodite muslimanske vernike in jih vzgajate v islamu. Poučevanje je sredstvo posredovanja idej in prepričanj. Beseda je pglavitno sredstvo pri vzgoji duha. Vi ste v največji meri odgovorni za vzgojo novih rodov. S hvaležnostjo sprejemam, s kakšnim razpoloženjem gojite to odgovornost. Kristjani in muslimani se moramo skupaj soočati z izzivi današnjega časa. Ni časa za apatijo in zavlačevanje, še manj za pristranskost in sektaštvo. Ne smemo dajati prostora strahu in pesimizmu. Nasprotno, gojiti moramo optimizem in upanje. Medverski in medkulturni dialog med kristjani in muslimani ne sme postati zgolj sezonska izbira,

pač pa v resnici predstavlja nujnost življenjskega pomena, od katere je v veliki meri odvisna naša prihodnost. Mladi iz mnogih delov sveta so tukaj v Klnu žive priče solidarnosti, bratstva in ljubezni. Od vsega srca vam želim, dragi in spoštovani muslimanski prijatelji, naj vas varuje usmiljeni in sočutni Bog, ki naj vas blagoslavlja in vedno razsvetljuje. Bog miru naj povzdigne naša srca, hrani naše upanje in vodi naše korake po poteh tega sveta.

Hvala!

AKTERJI IN RAZLOGI ISLAMSKÉ PRIZADETOSTI

SPREMNA BESEDA

Drago K. Ocvirk

Dragi prijatelji muslimani,

... danes bi rad še enkrat ponovil visoko mnenje in globoko spoštovanje, ki ju gojim do vernikov muslimanov. (...) Nauki preteklosti nam morajo torej pomagati iskati pota sprave, da bi živeli v spoštovanju identitete in svobode slehernega ter imeli pred očmi plodno služenje vsemu človeštvu. Kot je izjavil papež Janez Pavel II. v svojem znamenitem govoru mladim v Casablanci v Maroku, »spoštovanje in dialog zahtevata vzajemnost na vseh področjih, predvsem ko gre za temeljne svoboščine in še posebej za versko svobodo. To dvoje pospešuje mir med ljudsi.«ⁱ

(Govor papeža Benedikta XVI. veleposlanikom islamskih držav in predstavnikom italijanskih muslimanov, dne 25. septembra 2006.)

Papež je užalil muslimane, so složno in nekritično ponavljali naši mediji po njegovem govoru na univerzi v Regensburgu. Presenetili sta me dve povsem nepreverjeni in pristranski samoumevnosti, ki ju je sugerirala tako formulirana novica. Prva samoumevnost: papež naj bi žalil - hote ali ne, ni bilo povedano. V prvem primeru bi šlo za zlobo, v drugem za ne-

---

http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2006/sep-tember/documents/hf_ben-xvi_spe_20060925_ambasciatori-paesiarabi_fr.html 25 .09 .06.

vednost, in v ti dve smeri so nato tudi razmišljali nekateri ustvarjalci javnega mnenja pri nas. In druga samoumevnost: muslimani. Ti naj bi bili en sam monoliten, jasno razpoznaven blok, tako kot jih pravzaprav predstavljajo bodisi islamisti, ki trdijo, da govorijo v imenu vsega islama, vseh muslimanov, bodisi tisti, ki svarijo pred »islamom« in »muslimani«, ki da nas vsi, v bloku, ogrožajo. Toda prvič ni res, da je islam monoliten blok, nasprotno, tako kot vsa druga svetovna verstva je tudi islam ogromna in sila razvejana galaksija, in drugič, nisem prepričan, da takšno posploševanje koristi muslimanom samim in pospešuje dialog, sodelovanje in sožitje z njimi. Resnično vprašanje, ki pomaga k osvetlitvi odzivov na papežovo predavanje, se glasi: kdo se je počutil prizadetega in zaradi česa? O tem bo tekla beseda v tej razpravi.

Džihad po Alahovi volji

Od islamskih verskih avtoritet velja najprej omeniti Abdela Aziza al-Šejka, velikega muftija Savdske Arabije. To pomembno islamsko versko avtoriteto je zmotila papeževa odločna obsodba uporabe nasilja v verskih zadevah. Šejk je namreč prepričan, da je džihad oz. sveta vojna »od Alaha potrjena pravica« in je človek zato ne more prepovedati. »Širjenje islama je šlo skozi več etap, skrivnih in javnih v Meki in Medini. Potem je Bog dovolil muslimanom, da se branijo in borijo proti tistim, ki jih napadajo. To (džihad) je od Alaha potrjena pravica. Logično, da Alah zato džihada ne zavrača.« Veliiki mufti razume zato papežovo obsodbo nasilja kot »poskus spodkopavanja islama«. Naprej še razlaga, kako je bilo treba ob nastanku islama za njegovo širjenje »odstraniti vse, kar je oviralo to sveto dolžnost«. Vendar »vojna ni bila prva izbira« za preroka Mohameda, saj je pokorjenim ljudstvom vedno ponudil izbiro med sprejemom islama in plačevanjem posebnega verskega davka (*džizya*), če so hoteli ohraniti svojo vero. »Toda če je bilo prebivalstvo trdovratno, mu ni preostalo drugega, kakor da gre nadenj z orožjem in tako odstrani oviro za širjenje islama.« V poduk papežu šejk doda, da »se zapoved vojne proti tistim, ki se niso hoteli spreobrniti, ni začela z Mohamedom. Drugi preroki, med njimi Izraelca Mojzes in David,

so se borili proti svojim sovražnikom ...«. Zato naj papež pravično in nepristransko bere Koran in suno, da bo mogel bolje presojudati ravnanje muslimanov.² Najvišji verski voditelj, ki bedi nad islamskimi svetimi kraji, in vodja vahabitov, ki po vsem svetu širijo trdo različico islama in ga izdatno financirajo, iskreno zagovarja uporabo nasilja v verskih rečeh in ga ima za upravičenega. Razumevanje nasilja kot upravičenega pri širjenju islama ni torej ne danes še manj pa v preteklosti nobena izjema.

Mohamed sam je v Medini dal iz preventivnih razlogov pomoriti med 700 in 900 Judov iz klana Banu Kurajza, njihove žene in otroke prodal, premoženje pa zasegel. Kot pravi zgodovinar: »Težko je razsojati o pomoru Kurajzov. Treba je pomisliti na običaje tistega časa, ki so bili zelo okrutni. Vendar prizadevanje, s kakršnim besedila skušajo Mohameda oprostiti krivde, potrjuje, da je moral dogodek vzbuditi precej razburjenja. V samih besedilih so podrobnosti, zaradi katerih je težko verjeti v prerokovo nedolžnost. (...) Vrh tega je bil pokol s čisto političnega vidika zelo pametno dejanje. Kurajzi so bili nenehna nevarnost za Medino. Če bi jim dovolili oditi, bi to pomenilo, da se bo središče protimuslimanskih spletk v Hajbarju samo okrepilo. Edinole mrtvi se ne vračajo. Se več, s pobojem so dodatno prestrašili sovražnike in jim odvzeli pogum. Izbrana rešitev je bila nesporno najboljša; se razume: politično. In dobro vemo, da se politiki ne ozirajo na mnenja ljudi, razen kadar ta mnenja sama ne postanejo politični dejavniki ali kadar politiki ne morejo drugače. Ob krvavi zori maja 627, ki se je na medinskem trgu razlivala prek jam, pravkar napolnjenih s trupli, se je mogel Mohamed z zaupanjem zazreti v prihodnost.«³ »Muslimanski pravniki bodo pozneje v kortinski dogmatiki določili poteke in taktike vojaških operacij med osvajanji, predpisali, kako naj se obravnava premagana ljudstva, davke in status osvojenih dežel. Ravno zato, da bi opravičil ropanje nevernikov, je mohamedanec Ibn Taymiyya, eden najbolj znamenitih islamskih mislecev in vodil-

² *Le mufti d'Arable defend lejhrul en islam, «un droit legitime par Dieu», v: La Croix, (AFP), 17.09.06. <http://www.la-croix.com/afp.static/pages/060917153813.bx7cis41.htm> 17.09.*

četrte sunitske šole pravovernega sunitskega islama, zapisal v svoji znameniti pravno-politični razpravi: 'Plen (fay) se odvzame nevernikom s silo (...)'. Po Jabiru b'Abd-Allahu je Prerok rekel: »Z nasiljem sem zmagal v enem mesecu, zemlja je bila ustvarjena zame, dobil sem dovoljenje, da jo oplenim, poslan sem bil s sabljo, da bi ljudje služili Bogu samemu, moje moči je okrepilo kopje. Bog je vzel premoženje nevernikom, da bi ga vrnil (afa'a, rada'a) muslimanom.«⁴

Obrambni džihad

Kairska Al-Azhar, ki velja za najvišjo avtoriteto sunitskega islama v svetu, je papežu zamerila, da je navajal besede bizantinskega cesarja: »Pokaži mi, kaj je novega prinesel Mohamed, in videl boš le slabo in nečloveško; vero, ki jo narekuje, pa širi z mečem.« Al-Azhar zahteva, da se papež opraviči in v drugem govoru nedvoumno zavrže cesarjevo misel. Učenjaki z Al-Azhar namreč menijo, da je Bizantinčeva »misel brez podlage, kajti islam se je razširil iz prepričanja in džihad je dovoljen le za samoobrambo in obrambo vere. Papež ne bi smel podati te zgodbe brez komentarja, ki bi se opiral na Koran; v slednjem bi videl jasno ovržbo cesarjevih trditev.«⁵ Človek bi si želel, da bi tako kot kairski učenjaki razumeli islam vsi muslimani, a temu ni tako in mnogi, če ne kar večina, raje sledijo tistim razlagam islama, ki nasilje zagovarjajo. Tega ne ugotavljajo le zapriseženi nasprotniki islama, marveč muslimani sami, ki jim je veliko do islama in vidijo v njem tako pravo vero kot vrednoto. Tako antropolog Malek Chebel v svojem *Manifestu za razsvetljenski islam* predlaga, naj se džihad razglasi za nekoristnega in preživetega. »Malo muslimanov podpira potrebo po džihadu na štirih koncih sveta, vendar je teh, ki so ga pripravljani javno zavreči, še manj.«⁶

---

⁴A. Del Valle, *Le totalitarisme Lslartiste d l'assaut des democraties*, Ed. des Syrtes, Pariz, 2002, 41.

La plus haute autorite de risi= sumite demande des excuses aupape, v: *La Croix*, (AFP), 19.09.06. <http://www.la-croix.com/afp.static/pages/060919163659.k9kj2gde.htm> 20.09.06.

⁵Prim. M. Chebel, *Manifeste pour un islam des Lumie res. 27 propositions pour reformer* Hachette, Pariz, 2004, 37-42.

Džihad je islamska tradicionalna dogma z izjemno zgodovinsko in politično-versko legitimnostjo, zato so vsi sodobni islamisti (Mawdudi, Qutb, Al-Banna, Kichk, Farag idr.) napravili iz njega središče svoje doktrine in retorike. Mawdudi, oče sodobnega islamizma, je v delu Džihad obsodil evropske vojne, ker da imajo materialistične cilje in so zato brezbožne. »Evropejci so ta sramotna dejanja neprestano ponavljali pred očmi in na dosegu glasu kultiviranega in civiliziranega sveta. Pokažite mi deželo Boga, ki bi bila na varnem pred njihovo sovražnostjo in katere zemlja ni bila obarvana s krvjo njenih nedolžnih sinov?« Evropejci pojmujejo religijo kot privatno zadevo, Boga pa so odstranili iz javnosti, zato tudi ne morejo razumeti ne islama ne džihada. »Če bi bil islam res to, kar si predstavljajo in pravijo Zahodnjaki, potem ne bi bilo v njem ničesar več, kar bi opravičilo džihad.« A temu ni tako. »Odlika džihada je v tem, da se izvaja 'po božji poti', kar ne velja za nobeno drugo obliko vojne. Z njim se brani religija, ki ni podobna nobeni drugi religiji, in skupnost, ki ni podobna nobeni drugi. Džihad se opravlja skladno z božjo postavo in na božjo zahtevo. Mudjahid, ki bojuje džihad, je človek, katere mu je le do tega, da se pokorava Bogu. (...) Vsaka dejavnost, ki odpravi prazen in gnil red, je dejavnost na božji poti. In džihad, ki se bojuje prav za to, je torej *džihad fi sabili'llah* (boj na božji poti).«⁷

Islamisti, posebej salafi in vahabiti, usmerjajo svoje napore v pridobivanje muslimanskih množic za svoje ideje o enotnem in čistem islamu. Z njimi se danes džihad prenaša med muslimane same, kar je sicer tudi že bila zgodovinska praksa v boju proti islamskim »sektam«. Salafi se radi sldicujejo na Adh-Dhahabija, ki zelo dobro izreka dilemo sodobnega islama: »Če vidiš novatorskega *mutakalima* (teologa), ki pravi: '*Pusti Koran in Suno na miru in uporablaj logiko*', potem veš, da je Abu Džahl (Oče nevednosti - naziv za Amra ibna Hishama, preganjalca Mohameda in muslimanov). In če vidiš nekoga na duhovni poti (t. j. sufija, ki trdi, da bo z izvajanjem vrste predpisanih oblik novotarskega čaščenja dosegel enost

---

⁷ Ves ta odstavek povzemam po R Arnaldez, *L'homme selon le Coran*, Hachette, Pariz, 2002, 186-192.

z Bogom), ki pravi: 'Pusti, da zapustimo izročeno vednost (t. j. Koran in Suno) in ustvarimo Okus in Vzhičenost Strasti', potem veš, da je Iblis (Šejtan, Hudič) postal viden v človeški obliki ali pa se je učlovečil v njem. Če si se ga zbal, pobegni od njega, drugače pa ga podri na tla, poklekni na njegove prsi, zrecitiraj *Stihe Prestola*⁸ in ga zadavi.«⁹

Ni zanemarljivo, da različni islamisti in fundamentalisti še kako uporabljajo vojaški besednjak in metode od prisile do terorizma, pri tem pa se sklicujejo na Koran in tradicijo. »V sedanjih časih je več oblik islamskega ekstremizma. Najbolj znane oblike so: subverzivni radikalizem Al-Kaide in drugih njej podobnih gibanj, razširjenih po vsem islamskem svetu; fundamentalizem saudskega režima; institucionalizirana revolucija vladajoče iranske hierarhije. Vsi ti so na nek način islamski po izvoru, a so nekateri skrenili zelo daleč proč od svojih izvirov. Vse te različne ekstremistične skupine posvečujejo svojo dejavnost s pobožnim sklicevanjem na islamske tekste, še zlasti na Koran in na Prerokovo izročilo. Omejnene tri skupine zatrjujejo, da predstavljajo resničnejši, čistejši in pristnejši islam, kot pa ga vsak dan prakticira velika večina muslimanov, in uživajo podporo večine verskih voditeljev, če že ne vseh. Čeprav je res, da so te skupine zelo selektivne pri izbiri in razlaganju svetih tekstov.«¹⁰

Pomembno je še poudariti, da se muslimani ne spopadajo le z drugače verujočimi, marveč tudi med seboj. Tu je najprej starodavni spopad med suniti in šiiti, ki dobiva zaradi šiitskega političnega prebujanja od konca 19. stoletja dalje podobo

---

⁸ »Bog: ni drugega boga kot Bog, Živi, najvišji Delovalec. Ne polotita se ga ne dremez, ne spanec. Kar je v nebesih in na zemlji, je njegovo. Kdo bi si ga drznil moledovati, če mu ne bi bil to dovolil, On, ki pozna sedanost in prihodnost ljudi, medtem ko ljudje ne zajamejo niti ščepca Njegove vednosti, razen če On sam tako hoče? Njegov prestol se razteza na nebo in zemljo, ki ju ohranja, ne da bi ga to stalo kaj truda. On je Vzvišeni, Mogočni » (Koran 2,255).

⁹ <http://www.troid.org/>, 20/02/2005

¹⁰ B. Lewis, *The Crises of Islam: Holy War and Unholy Terror*, The Modern Library, New York, 2003, 138; Prim. G. J.-H. Jansen, *Militant Islam*, Pan Books, London, 1979; D. Pipes, *Militant Islam Reaches America*, W. W. Norton & Company, 2003; R Wright, *Sacred Rage: The Wrath of Militant Islam*, Touchstone, New York, 2001.

trajne vojne» Vojna med Iranom in Irakom (1981-1988) in sunitski terorizem v Iraku proti večinskim šiitom sta le dva izraza te vojne oz. džihada. Danes se kaže najgloblja razdeljenost znotraj tradicionalnih islamskih skupin v odgovoru, ki ga dajejo na vprašanje: ali naj sprejmejo demokracijo in človekove pravice ali pa naj uresničijo islamistične družbene zamisli in pogled na človeka. »Na splošno velja, da so islamiistična gibanja bolj ideološka kritika ali politični upor kot religijska gibanja, ki uporabljajo različne načine in sredstva delovanja, pač glede na zgodovinski in družbeni okvir: tu terorizem ali politični umori, tam bolj ali manj nasilne vstaje, drugod parlamentarna pot, ki izključuje sleherno uporabo nasilja ... Gre za nekakšno zapleteno megleno gmoto sestavljeno iz zelo različnih usmeritev, ki pa imajo isti osnovni cilj - vzpostavitev islamske države.«¹² Nasilje ima v islamu posebno vlogo, saj je uresničitev in dokaz Alahove popolne suverenosti in moči. Ker človek ves čas greši, bo le nasilje očistilo družbe, ki se vdajajo raznim perverznostim in žalijo Boga. Ibn Warraq, ki je zapustil islam, pravi v knjigi *Zakaj nisem musliman*: »Totalitarna narava islama ni nikjer bolj očitna, kot v pojmu džihada, svete vojne. Njen končni cilj je osvojiti ves svet in ga podrediti edini pravi religiji, Alahovemu zakonu. Samo islam podaja resnico. Zunaj islama ni rešitve!«¹³

»Džihad se je več kot tisoč let izvajal na treh celinah, tako na krščanskih mediteranskih ozemljih in v notranjosti kot tudi v budistični in hindujski Aziji. Zaradi tega je težko razumeti to osvajanje, ki se je prilagajalo okoliščinam in različnim ozemljem, kombiniralo pa je obdobja preganjanja in počitka, popuščanj in masivnih napadov, uničevanja.«¹⁴ Vendar se večina poznavalcev strinja, da je bil džihad glavni način širjenja islama. Do nedavna so se s tem ponašali muslimani sami in njim naklonjeni avtorji, v zadnjem času, ko širjenje

---

H Prim. F. Thual, *Geopolitique du chiïsme*, Arlea, Pariz, 2002.

¹²A. Lamchichi, *Geopolitique de l'islamisme*, L'Harmattan, Pariz, 2001, 307.

Warraq, *Pourquoi je ne suis pas musulman*, L'Age d'Homme, Lausanne, 1999, 269.

¹³Bat Ye'or, *Islam and Dhimmitude. Where civilizations Collide*, Associated University Presses, Cranbury, 2002, 48.

vere z mečem vsaj na Zahodu ni več cenjeno, pa nekateri islamski avtorji iz apologetskih namenov pretiravajo: bodisi z vlogo trgovcev in sufijev pri širjenju islama, bodisi z uporabo proti kolonialistom.¹⁵ Toda študije s terena kažejo, da je bilo glavno sredstvo za širjenje Mohamedove vere vendarle uporaba sile.¹⁶ Zgodovinar in filozof J. Ellul je zapisal: »Vojna je sestavina islama. Vpisana je v njegov nauk: včasih je civilizacijsko dejstvo, včasih religijsko, ne more pa se od njega ločiti. Skladna je s samim pojmom dar *al harb*, t. j. ves svet obstaja zato, da ga arabsko zavojevanje naredi islamskega. Dokaz za to ni samo teološki, marveč tudi zgodovinski: komaj se je namreč začela islamska religija oznanjati, že se začne vojaško osvajanje kot njena neposredna posledica. Od leta 632 do 651, v dvajsetih letih po Prerokovi smrti, se izpelje silovita osvajalna vojna, invazija Egipta in Kirenajke na zahodu, preostanka Arabije v središču, Armenije, Sirije in Perzije na vzhodu. V naslednjem stoletju padejo severna Afrika in Španija, na vzhodu vse dežele do Indije in Turkeстана. Toda nič od tega ni doseženo s krepostjo in svetostjo, temveč le z vojno.«¹⁷

V zvezi z džihadom ali »sveto vojno«, kot ga napačno imenujemo, je seveda upravičen ugovor, da so se z nasiljem širila tudi druga univerzalna verstva, vključno s krščanstvom. Da se ne bom spuščal v podrobnosti, naj omenim le bistveno razliko med krščanstvom in islamom v pojmovanju nasilja in njegove uporabe. »Če pogledamo na zgodovinsko dogajanje, potem se islamska uporaba vojne ne razlikuje močno od krščanske ali judovske, kadar se je zanjo ponudila priložnost ali v zelo oddaljeni preteklosti ali pred nedavnim. Medtem ko so se morda muslimani pogosteje kot kristjani vojskovali proti pripadnikom drugih verstev, da bi jih spravili pod oblast islama, so kristjani raje bojevali notranje verske vojne proti tistim, ki so jih imeli za razkolnike ali heretike, omembe vredna izjema so le križarski pohodi. Islam zavzame do družbenih

---

1) Prim. R W. Bulliet, *The Case for Islamo-Christian Civilization*, Columbia University Press, New York, 2004, 39-41.

1) Prim. A. Feillard, koord., *L'islam en Asie, du Caucase à la Chine. Preface de M. Gaborieau*, La documentation française, Pariz, 2001, 156-159. 7) J. Ellul, *La subversion du christianisme*, La Table Ronde, Pariz, 2001,

156.

in državnih stvarnosti bolj pragmatičen odnos kakor evangelij, ker se zgleduje po političnem in vojaškem delovanju svojega Ustanovitelja. Njegovo stališče je bližje zgodnjim knjigam Stare zaveze in nauku, po katerem je treba Amalečane pomoriti, kot pa prerokom in evangelijem. Muslimanov ni nihče učil, naj nastavijo še drugo lice, še manj pričakujejo, da bodo svoje meče prekovali v lemeže in svoje sulice v srpe (Izaija 2,4).«¹⁸

Zavezniki v predmodernih nazorih

Hamadi Redissi pokaže v svojem delu *Islamska izjema*, da islam edini od svetovnih verstev ni našel skupnega jezika z modernostjo in je ostal predmoderen. Od vsega začetka je v njem »napaka«, in sicer v prepričanju, da nima nobenih težav z razumom in znanstveno racionalnostjo, da je po definiciji laičen in se zato zlahka ujame s sodobno ekonomijo, demokracijo ipd. Za Redissija se celo reformatorji ustavijo na pol poti, zato na koncu pogorijo. »Odgovornost za to, da ostaja islam negativna izjema, pripisujem vzajemni podpori, ki povezuje tri sile v islamu: verske funkcionarje, vladarja in javno mnenje. Nagibam se celo k mišljenju, da razlike med zagovorniki različič islama trčijo ob dejstvo, da se vsi gibljejo v istem miselnem svetu, oziroma če uporabim učeno besedo, v istem `pogledu na svet' (*Weltanschauung*). Dobro razumem, da zavračajo mojo analizo, ki obsoja sodelovanje islama in islamizma, konzervativnega in reformističnega islama (...) Toda samo univerzalistično stališče je zmožno razsojati med obrambno apologijo enih in radikalno kritiko drugih.«¹⁹ Kar je po Redissiju skupno politiki (naj je zmerna ali islamistična, npr. Egipt ali Sudan), verskim funkcionarjem in množicam v islamskem svetu, je njihov predmoderen pogled na svet. In vsak od teh treh akterjev mora in hoče drugima dvema pokazati, da prisega na ta nazor, na to predmoderno interpretacijo islama, in nič drugega. Odtod tako složna, nagla in nasilna mobilizacija (verbalna in celo fizična: požiganje cerkva, umor

---

B. Lewis, *The Crisis of Islam*, n. d., 142-143.

¹⁹ H. Redissi, *L'exception islamique*, Seuil, Pariz, 2004, 202.

katoliške redovnice) teh treh akterjev proti papeževemu govoru.

Že ko je bila beseda o džihadu in njegovih tolmačenjih, smo videli, kako islamisti vključujejo islam v svoj politični projekt prevzema oblasti v muslimanskih deželah s končnim ciljem: osvojitvijo vsega sveta. Zato se med islamisti, tam, kjer še niso na oblasti, in zmernimi oblastniki, kjer so še na oblasti, bije hud boj za naklonjenost množic. To si v kar največji meri pridobi tisti, ki se uspe prikazati bolj papeškega od papeža oziroma bolj mohamedanca od Mohameda. V tej propagandni vojni so dovoljena vsa sredstva, še zlasti, če je mogoče kaj zagrabiti na tako ali tako osovraženem Zahodu ali v krščanskem oziroma »križarskem« svetu. V tem primeru lahko ta dva tekmeča - zmerne oblasti in islamisti - računajo na takojšnje razumevanje in mobilizacijo množic. Pisatelj in filozof Umberto Eco si ob ogorčenju, ki je nastalo v islamskem svetu, ne dela iluzij, kakor je videti iz njegove izjave na France Inter: »S papeževim govorom so zaigrali isto igro kot s holandskimi karikaturami. Popačili so majhen odlomek, da bi sprožili dogajanje, ki ga vodijo fundamentalisti. Papež bi lahko govoril o Pitagorovem izreku in gotovo bi se kdo našel, ki bi dokazoval, da je zagrešil rasistični napad.«²⁰

Razlogov za to stanje v islamskem svetu ne manjka od političnih do gospodarskih, domačih in svetovnih. Zanimivo je, da nekateri islamski analitiki ne prelagajo krivde za razmere v islamskem svetu na Evropejce oziroma »križarje« in imperialiste, ampak na zaton ustvarjalnosti med muslimani. »Islamski človek se je iz aristokratskega sčasoma spremenil v človeka resentimenta, frustriranega, nezadovoljenega človeka, ki je prepričan, da je nad razmerami okrog sebe; kot sleherni napol izobraženec je (v svojem nakopičenem zavračanju in sovraštvu) kandidat za maščevanje, nagnjen k subverzivnemu delovanju in z njim povezanemu prikriivanju in žrtvovanju (...) Odkar se je zavedel svoje jalovosti, je muslimanski človek postal neutolažljiv, ker ni več prvi. To se ni zgodilo v kolonialnem obdobju;

²⁰http://www.radiofrance.fri_c/php/listen.php?file=/chaines/franceinterchroniques2/invite-inter/invite-inter_15092006.rm 22. 09.06.

ki so jo doživele skoraj vse islamske dežele, ni vzrok za njihov zaton, marveč posledica zatona. Že več stoletij ni bil namreč islamski človek ustvarjaljen v znanosti in ni bil gospodar tehničnega razvoja. (...) Musliman je v obzorju svojega simbolnega in jezikovnega sveta izključen iz znanstvenega duha; ni ga v pojmu letala, ne v njegovi iznajdbi niti v njegovi proizvodnji, toda letalo zna čudovito voziti in gre tako daleč, da ga zlorabi v druge namene.«²¹ Muslimani ne morejo razumeti, da jih je Zahod kot edine prave vernike prehitel na številnih področjih in da neverniki živijo bolje od njih. že to samo po sebi se jim zdi porog islamu in kliče po tem, da stvari v svetu spet spravijo v red, tako kakor je to Mohamed storil v Medini. >Tisti, ki nočejo ničesar slišati o Huntingtonu, so preveč nevedni o tem duhu intelektualne križarske vojne, ki razjeda islamskega duha do te mere, da ni pretirano reči, da se sodobna islamska kultura spontano in že dolgo sklicuje na 'trk civilizacij'. Toda tega ni nihče opazil, dokler je bil islam del anekdotične zgodovine Duha, če parafraziram Hegla. Kdo more v zvezi s palestinskim vprašanjem, tako pravičnim v svojem principu - iz katerega delajo Said, Tariq Ali, Nader, Chomsky in toliko drugih 'ključ' za vprašanje Vzhoda - iskreno zagotoviti, da se bo vesoljni džihad zaustavil z nastankom palestinske države?«²²

Kljub občasni upehanosti nič ne kaže, da bi islamisti izgubljali na moči. Nasprotno, lani in letos so se z volitvami v Iraku, Egiptu in Palestini okrepili. Kvečjemu se lahko strinjamo z O. Royem, da se vse bolj nagibajo k neofundamentalizmu, kajti zanje »je islamizacija zakonodaje in oblastnih struktur edina mogoča rešitev. Gre za prehod od revolucionarnega islamizma (ki je novačil v istih okoljih kot marksizem) k neofundamentalizmu, ki je manj političen, bolj konzervativen, toda zelo aktivističen. Znova je močan poudarek na šariji pred politiko, pozornost se usmerja na žensko vprašanje, strategija meri na ponovno islamizacijo običajev in prava. (...) Sedaj vidimo krožiti potujoče pridigarje, ki ponujajo svoje usluge v novih džamijah, ki se odpirajo po malem povsod, še zlasti v

---

²¹ A. Meddeb, *La maladie de Vislam*, Seuil, Pariz, 2002, 22-23.

²² H. Redissi, n. d., 203.

emigraciji.«²³ V zvezi z emigracijo libijski samodržec Gadafi, ki izdatno financira islam v Evropi, zadovoi; 2n ugotavlja: »V Evropi imamo 50 milijonov muslimanov. Znamenja kažejo, da bo Alah naklonil zmago islama v Evropi brez meča, brez puške, brez osvajanja. 50 milijonov muslimanov jo bo v nekaj desetletjih spremenilo v muslimansko celino.«²⁴ Preoblikovanje islamistov v neofundamentaliste je za zmerne islamske vlade izgovor, da tudi same zaustavijo demokratične reforme, kolikor so jih sploh začele. Urednik *Forbes Arabia*, Sulaiman al-Hattlan, pravi: »Videti je, kakor da se vse vrača v stare slabe čase, kakor da ni bilo nobenih sprememb. Zdaj so vsi prepričani, da vlade niso resno ali iskreno verjele v spremembe. To je bil le odgovor na pritiske mednarodnih medijev in ZDA.«²⁵ Moč tradicionalistov in islamistov vpliva tudi na tiste muslimane, ki se z njimi sicer ne strinjajo, morajo pa z njimi računati, ko sami razmišljajo, kako nanovo umestiti islam v pluralni svet.

O velikem vplivu islamistov na množice kaže tudi to, da so se oblasti v posameznih islamskih deželah hitro oglasile in obsodile papežev govor. Bolj kakor iz pobožnosti so oblasti morale tako ukrepati zaradi svoje javnosti, ki bi jo sicer omrežili islamisti: nekatere so zahtevale opravičilo, nekatere pa odpoklicale svojega ambasadorja pri Svetem sedežu in tako pokazale, da trdno stojijo na braniku islama. Hočeš nočeš jim obnašanje narekujejo islamisti in tudi tako dokazujejo svojo izjemno moč. Kakor kažejo zdajšnje razmere, nič ne kaže, da bi večja politična svoboda in demokracija utegnili zmanjšati vpliv islamistov, kajti kakor hitro so v islamskem svetu kolikor toliko proste volitve, jih dobijo islamisti, tudi v Turčiji. Za človeka iz zahodne civilizacije je nerazumljivo, da so se v bran islama postavile države, kajti tega ni navajen od svojih držav. Te se previdno izognejo nastopu tudi tedaj, ko so kršene osnovne pravice vernikov kristjanov ali v islamskem svetu ali v komunističnem (npr. Kitajska), kaj šele, da bi se oglasile, ko kdo brije norca iz krščanskega Boga ali Jezusa.

---

230. Roy, *Genealogie de l'islamisme*, Hachette, Pariz, 2001, 84-84.

24 Navaja I. Rioufol, *Les eaniches des integristes*, v: *Le Figaro*, 15.09.06.

25 Navaja H. M. Fattah, *Democracy in the Arab World, a U.S. Goal, Falters*, *The New York Times*, 10.04.06.

Kakšno vlogo ima država pri zaščiti in pospeševanju islama, je bilo ponovno videti 25. septembra, ko je papež v Castel Gandolfu sprejel 22 veleposlanikov iz islamskih držav (od 25 akreditiranih pri Svetem sedežu). Človek bi pričakoval, da se bodo o verskih zadevah pogovarjali verski voditelji, vendar so to pričakovanja zahodnjaka, ne pa muslimana. Kontrast je bil še toliko večji, ker se je avdiience udeležilo tudi 15 voditeljev italijanske islamske skupnosti, ne pa npr. italijanski veleposlanik, čeprav so bili, denimo, užaljeni italijanski muslimani. To prepletanje islama z državo razodeva, da so Zahod in številni muslimani, ki si prizadevajo za moderen islam, pred velikimi izzivi, pravzaprav neznankami. In to nas vodi do še ene skupine, ki se je odzvala na papeževo regensburško predavanje.

Zagovorniki razuma v verskih rečeh

Nekateri intelektualci muslimani na Zahodu so v papeževem govoru zaznali misel, da islam ne upošteva v zadostni meri razuma [oz. ga](#) v vsem podreja koranskemu razodetju. Da je to v pretežni meri res, so nam že razkrili kritični islamski avtorji, ki smo jih navajali. Vendar je nekoč že bilo drugače in ni nujno, da bi tako, kakor je zdaj, ostalo še naprej. V tej smeri razmišlja antropolog Malek Chebel, ki pokaže po eni strani, da se je islam hotel družiti z razumom, po drugi pa, da pa ima papež tudi prav, »kajti za razliko od Zahoda je razum vedno ostal zaprt v intelektualne sfere islama. Razum ni prodrl v žile okostenele pravovernosti, nezaupljive do slehernega zunanjega prispevka.«²⁶ Ta avtor si prizadeva za razsvetljenski islam in je zanj spisal *Manifest*, »da bi spomnil na upanje milijonov muslimanov, ki odklanjajo radikalni islam (mnogi celo za ceno življenja) in to upanje polagajo v iznajdevanje pozitivnega islama. V iznajdevanje islama Averroesa,

---

²⁶ H. Tincq, *Entretien avec Malek Chebel, spécialiste du monde arabe La longue quete d'un islam des Lumières*, *Le Monde*, 17.09.06. Ves pogovor z Malekom Chebelom je v drugem delu tega dela, zato ga tu ne navajam več.

islama kritične misli ali 'preporoda' (*nanda*) iz 19. stoletja, z eno besedo: razsvetljenskega islama.²⁷

Druga točka *Manifesta* ima naslov: *Uveljaviti superiornost razuma nad sleherni drugo obliko misli ali verovanja*. Chebel ugotavlja, da je islam zapadel v krizo, ker je iz njega od 1. stoletja dalje razum vse bolj odrivan. »Zelo me čudi izjemna oblast, ki jo imajo verski funkcionarji nad družbo, še zlasti nad najrevnejšimi. Sicer pa železni obroč, ki stiska arabsko, perzijsko ali indonezijsko družbo, še ni pripravljen popustiti. Korporacija verskih funkcionarjev je namreč že dolgo tega razumela, da sta dvig življenjske ravni in predvsem osvojitve racionalnih znanj - gonilni sili človeškega razvoja - dejavnika, ki omejujeta njen vpliv. Gotovo, noben imam ne bo kritiziral ukaželjnosti otrok in mladine, toliko bolj, ker so Koran, Prerok in islamska tradicija v klasičnem obdobju cenili to vrsto intelektualne radovednosti. Vendar pa bo vedno dajal prednost vednosti o Nevidnem in jo bo imel za neskončno bolj vzvišeno kot izkustveno znanje. Program salafov ukinja sleherni zamisel o kakšni drugi vednosti kot tej, ki je v Koranu. Ta naj bi bila dana enkrat za vselej in tako dokončno, da salafi zavračajo celo nekatere razlage, ki prihajajo od Mohamedovih tovarišev.²⁸ Ta antropolog je v svojem zadnjem delu *Islam in razum* še bolj kritičen do razmer v sodobnem islamu. »Trgovci iluzij so se namnožili. Ker se je dvom kljub vsemu naselil na področju vesti, narekujejo kolektivno obnašanje nepomembni dogodki. To deloma razloži prisilno vrnitev sprijene religioznosti, take, ki poraja patologije. Vrsta obnašanj, ki temeljijo na serijsko izdelani religioznosti, je pregnala sleherni 'metafizično eleganco' islama, kot je zapisal Louis Massignon. Sedanja odsotnost vrednot sili vernike v arhaično, pogosto otročje istovetenje z obrabljenimi stvarmi iz preteklosti, ki še zlasti hudo bremenijo žensko.²⁹

Ko Chebel postavi diagnozo sodobnega islama, razmišlja o terapiji. »Če se hoče islam res reformirati, mora pred vsem

²⁷ M. Chebel, *Manifeste pour un islam des Lumieres. 27 propositions pour reformer l'islam*, Hachette, Pariz, 2004, 20.

²⁸ M. Chebel, *Manifeste pour un islam des Lumieres*, n. d., 34-35.

²⁹ M. Chebel, *E islam et la raison. Le combat des idées*, Perrin, Pariz, 2005, 150.

drugim sprejeti boleče čiščenje prahu s svojega teološkega nauka, vnesti vanj resnične intelektualne problematike ter filozofske in duhovne pristope na visoki ravni ter prisiliti strokovnjake, da bodo soočili koranske predpise z 'objektivnimi' razmerami trenutka. Zato je v prvi vrsti potrebno izobraževanje študentov, a ne za proizvodnjo vojakov (zloglasni *talibi*), ampak zato, da bodo mogli znanstveno, s pravo epistemologijo oceniti tradicionalno vednost.«³⁰ Sicer velikokrat kontroverzen Tariq Ramadan, predsednik Isktrnske *evropske mreže*, ki so mu Američani prepovedali vstop v ZDA, se je vključil v razpravo ob papeževem predavanju s predlogom o »revoluciji zaupanja«. Priznava, da so zaradi številnih zadev v zvezi z islamom nemuslimani upravičeno zaskrbljeni in prestrašeni. Razmere v Evropi postavljajo muslimane v njej pred izbiro: ali se bodo obnašali kot žrtve, kar ne bo rešilo ničesar, ali pa »se soočijo s težavami in postanejo soustvarjalci svoje zgodovine. Nič se ne bo resnično spremenilo, če se ne odločijo, da se vzamejo v roke in so konstruktivno kritični in samokritični. (...) 'Revolucija zaupanja gre najprej prek zaupanja vase in v svoje prepričanje. (...) Pred legitimnimi strahovi se zahodni muslimani ne morejo zadovoljiti z razlaganjem, češ saj ni tako hudo, ali se delati žrtve. Izdelati morajo kritičen govor, ki obsoja radikalno, dobesedno in/ali kulturološko razlaganje religijskih besedil. Pomembno je, da ne krepijo splošne zmede v razpravah o družbenih vprašanjih: socialne težave in imigracija niso 'religijski problemi' in nimajo nič z islamom. (...) Cas je za spravo. Toda zato moramo naše družbe podvreči konstruktivni kritiki, ki primerja besede in dejanja; videti, katere vrednote zagovarjamo in kaj v resnici delamo (v socialni, človekovih pravicah, enaki obravnavi žensk in moških, različnih izvorih itd.). Za naše družbe je potrebno, da vznikne novi 'mi', ki bo povezal ženske in moške (vseh verstev in brez verstva), ki se konkretno angažirajo proti protislovjem svoje družbe. Ta 'mi' predstavlja dinamiko državljanov, ki se hočejo boriti skupaj, da bi gradili prihodnost.«³¹

Je papeževa zahteva po povezavi med vero in razumom za

30 M. Chebel, *Manifeste pour un islam des Lumieres*, n. d., 35-36.

31 T. Ramadan, *Construisons un nouveau nous*, v: *Le Monde*, 20.09.06.

Chebela ali Ramadana? Ali ni v tem duhu že v Klnu nagovoril muslimane, s katerimi se je posebej srečal? »Skupaj, kristjani in muslimani, se moramo spoprijeti s številnimi izzivi našega časa. Ni prostora ne za apatijo in ne za beg, še manj pa za pristranskost in sektaštvo. Ne moremo popustiti ne strahu ne pesimizmu, nasprotno, gojiti moramo optimizem in upanje. Medverstveni in medkulturni dialog med kristjani in muslimani se ne more omejiti na prigodno izbiro, ampak je življenjska potreba, od katere je v veliki meri odvisna naša prihodnost.«³²

Odzivi na prizadetost

Papež, Sveti sedež in škofje so se takoj odzvali na izraze užaljenosti in storili vse, da bi nesporazum odpravili in bi prevladalo medsebojno razumevanje. Šef anglikanske Cerkve, nadškof Rowan Williams je ugotavljal, da so papeževe besede iztrgali iz konteksta: »Papeževo stališče je treba presojati v luči vsega predavanja, v katerem je zelo pozitivno govoril o potrebi dialoga.«³³ V zagovor papeža so stopili nekateri najvišji evropski politiki, najprej kanclerka Merklova, pa predsednik španske vlade Zapatero in evropski komisar za pravosodje, varnost in svobodo Frattini. Takšnega poguma in razsodnosti slovenski predsednik Drnovšek ni zmožel, nasprotno.³⁴ B. Brščič si je upal to povedati: »Medtem ko slovensko katoliško občestvo svobodi govora na ljubo stoično prenaša ikonoklastično onečaščenje svetega, umeščanje podgan v naročje brežjanske Marije, požiganje križev v imenu vzvišenih idealov

---

³² http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2005/august/documents/hf_ben-xvi_spe_20050820_meeting-muslims_fr.html 25.09.06.

³³ *Le chef de l'Eglise aruglicane appelle ajuger l'ensemble du dtscours du pape, v: La Croix*, 18.09.06.

³⁴ »Papež Benedikt XVI. je razburil muslimanski svet. Upravičeno? Mislim da. (...) Papež Benedikt XVI je pravilno opozoril na nezdružljivost vere z nasiljem. Narobe pa je, da je to storil le za islam.« Tako predsednik Drnovšek. Toda reči je treba, da je do sklepa, da je papež ožigosal le islam, priti mogoče le s površnim branjem! <http://www.gibanje.org/index.php?id=2326> 25.09.06

'umetnosti', ne da bi bilo deležno opravičil, najvišji predstavnik slovenske države poziva papeža, naj se opraviči za besede, izrečene v akademskem diskurzu *ex cathedra*. Očitno velja svoboda govora pri nas zgolj za občevanje o krščanstvu, o čemur *nil nisi bene*, simptom sprevržene politične korektnosti pač.«³⁵ Bivši senegalski predsednik Abdou Diouf, zdaj generalni tajnik Frankofonije je obsodil nasilje zaradi papeževega predavanja: »Mi, muslimani, moramo pokazati, da smo ljudje vere in razuma, ne pa ljudje nasilja.«³⁸

Prav tako so se na papeževo stran postavili nekateri intelektualci. U. Eca sem že citiral; A. Michnik pa je med obiskom v Ljubljani povedal: »Nisem privrženec katoliške cerkve, ampak v tej zadevi sem na njegovi (papeževi) strani. Nič takega ni rekel, kar bi upravičilo demonstracije. Ni mogoče, da bi arabske ulice cenzurirale evropske univerze. Seveda smo za dialog, ampak partnerski.«³⁷ Filozof R Redeker pa je med dru-potegnul nekaj vzporednic med islamizmom in komunizmom, predvsem pa opozoril na sprevrženost dela evropske inteligence. »Zahod je danes pod ideološkim nadzorom, kot je bil za časa komunizma. Po zgledu izginulega komunizma se tudi islam predstavlja kot alternativa zahodnemu svetu. Islam igra tako kakor nekoč komunizem na čustva, da bi osvojil ljudi. Legitimira se tako, da se predstavlja kot glas revnih na tem netu in tako vznemirja zahodno vest. Včeraj se je prikazovalo, da glas revnih prihaja iz Moskve, danes naj bi prihajal iz Meke! Intelektualci danes znova inkarnirajo to oko Korana, kot so včeraj oko Moskve. Izobčujejo za islamofobijo, kakor so včeraj za antikomunizem.«³⁸ Prav takšnih intelektualcev pri nas ne manjka in so si ob nasilnih protestih muslimanov dali duška

ter z vsemi močmi udarjali po ... papežu in Cerkvi.³⁹

---

³⁵ B. Brščič, *Liberalizem v spopadu idej*, v: *Delo*, 26.09.06.

³⁶ *Il faut «montrer que l'islam n'est pas une religion de violence» (Diouf)*, v: *Le Monde*, 20.09.06.

³⁷ P. Kolšek, *Michnik: Vse sanje se nikoli ne uresničijo*, v: *Delo*, 21.09.06.

³⁸ R Redeker, *Face aux intimidations islamistes, que doit faire le monde libre?*, v: *Le Figaro*, 19.09.06

³⁹ Kot vedno je bil najbolj fanatičen V. Miheljak v svoji »maneži«: *Papež, Liberalci in evropska islamofobija*, v: *Dnevnik*, 20.09.06. Z Miheljkom je naslednji dan polemiziral M. Crnkovič v kolumni z naslovom *B 16 vs. 2: 256*, v: *Dnevnik*, 21.09.06.

Ob teh intelektualcih se velja še za hip ustaviti, kajti ost papeževega predavanja je bila usmerjena tudi proti nihilizmu in relativizmu, ki ga v obilju proizvaja del zahodne inteligence. Ta zato ni več sposoben neideološko in nepristransko razmišljati ter nuditi kakršnokoli pomoč pri dialogu in ustvarjanju sožitja med pripadniki različnih verstev in kultur. Levo angažirani filozof B.-H. LC'vy, ki pa je vedno zavračal totalitarne levičarje, poskuša prebuditi ljudi iz levičarske totalitarne narkoze: »Onstran vsega razumnega je povsodno ponavljanje, kako naj bi bil terorizem kamikaz zadnja priložnost revnih, skrajni islamizem pa arabski antiimperializem. Z razumom je skregana misel, da naj islam, v imenu nemešanja z islamizmom, zavrne sleherno kritično spraševanje in posodabljanje, katerima se drugi veliki monoteizmi podreajo že stoletja. Za sleherni razum je nedoumljivo, da je bilo po 11. septembru tako malo islamskih intelektualcev, pa duhovnih, moralnih in političnih voditeljev, ki bi odločno in glasno zavpili, da so talibi zeleni fašisti in da mučeništvo kamikaz ne vodi v raj ... V navzkrižju z zdravo pametjo je to, da so v evropskih predmestjih možje in žene, ki vidijo v bin Ladnu svetnika ali junaka.«^o Rashid Kaci je v razpravi *'Razsvetljenski islam' proti istamističant internacionali'* zapisal: »Mi, muslimani, trpimo, ker nam manjka pogum pred žalostno stvarnostjo naše religije, ki je postala sredstvo za prenašanje sovraštva in nasilja. Poglejmo si naravnost v oči in naučimo se govoriti in obsoditi, kar je treba obsoditi. (...) Razsvetljenje nas je naučilo razpravljati in dvomiti. Francozi moramo odpreti kritično razpravo o islamu in njegovi kompatibilnosti z našimi vrednotami. Temu se ne moremo izogniti in predvsem se ne smemo zadovoljiti s svarilom: 'Ne zamešajte islama z islamizmom!' (...) Za nacizmom in komunizmom je islamizem tretja velika kriminalna ideologija, ki ogroža samo srce naše civilizacije. V Franciji, sredi naših četrti, ti islamisti novačijo mlade, vsiljujejo svoj življenjski slog in pripravljajo kampanje terorja. (...) Vse to med drugim dopuščamo zaradi našega kompleksa bivših kolonizatorjev. Kakorkoli že, ne prezrimo, da ima problem politično razsežnost. Ker se hočemo nam-

Levy, *Le Point* (12. oktober 2001), navaja A. Del Valle, n. d., 13.

reč levičarji maščevati nad judovsko-krščansko družbo in tradicijo, zlorablajo muslimane in islam kot orožje, s katerim bodo to uresničili. Zaradi tega srečamo veliko starih levičarjev na strani islamistov, ko le-ti demonstrirajo. Levičarji tako pač odvrtačajo od resnične problematike.«4'

Kako zelo se motijo v svojem zagovoru večinskega islama naši in njim podobni »intelektualci«, razkriva analiza razmer v islamskem svetu, ki jo je te dni podal alžirski pisatelj Mohamed Kacimi. Sam je musliman in z njim bom končal, saj k temu ni več kaj dodati. >Te družbe so globoko komunitarne, plemenske in v njih ni prostora z posameznikovo izražanje. Celo pojem posameznika ne obstoja v teh družbah: v njih šteje le »mi«. Še bom rekel: pojma dvoma ni. Spomnil sem se Renana, ki si je zastavil vprašanje - pustimo ob strani njegova pretiravanja, navajam ga na pamet - kaj je to musliman? To je človek, ki nikoli ne dvomi. Svoboden duh predpostavlja kritičnega duha, toda te družbe, ki so v vsem na tleh, ne pričakujejo duha, ki jih postavi pod vprašaj, marveč duha, ki jih utrdi v njihovem prepričanju. Vse zgodovina islama in arabskega sveta je zgodovina odrivanja, če ne morjenja intelektualcev. Od obglavljenja iznajditelja proze, Ibn Al Mukuaffa, v 8. st., prek mučeništva Halladža v 9. st., vse do umora Farag Foda ali Gibrana ali Samirja Kasirja. Sleherni intelektualec, ki ne govori v imenu Vladarja, ali - bolje - v imenu Boga je sumljiv. Kdorkoli pove skupnosti njene resnice in ne njenih sanj in fantazem, je ipso facto 'nevernik in Izdajalec'. Da bi ponazoril to bedo, zadošča, če spomnim, da je na pogreb nobelovca Naguiba Mahfouza prišlo dvesto ljudi, medtem ko pridiga kateregakoli mračnjaškega imama pritegne na tisoče ljudi.«42

***

41R Kaci, *Islam des Lumieres' contre 'International tslamiste'*, http://www.sos-occident.org/html/r05/r05_t08.html (01 /03/2005).

42 M. Kacimi, *La rue arabe n'existe pas, mais la rue de l'islam, la rue de Dieu, existe, v: Liberation*, 7.10.2006.

Pojasnilo k dopolnjenemu besedilu

Ko je bilo besedilo papeževega predavanja na univerzi v Regensburgu razdeljeno novinarjem zjutraj 12. 9. 2006, preden ga je podal pred akademskim zborom, je bilo jasno povedano, da bo temu besedilu sledilo drugo, dokončno, opremljeno z opombami. Zakaj ta previdnost? Papež je hotel nagovoriti akademski zbor kot več desetletni član tega zbora, zato je bil a *priori* odprt za pomisleke in ugovore, kakor je v navadi v teh krogih. Kritika je bila pričakovana iz sekularističnih vrst, nikakor pa ne iz muslimanskih, saj osrednja tema papeževega akademskega govora ni islam, marveč kot pove naslov: *Vera, razum in univerza. Spomini in razmišljanja*. Po svoje je zelo zgovorno, da se sekularistični krogi sploh niso odzvali na papežev govor in so v svojem preziru do vsega katoliškega preslišali njegovo povabilo in izziv k odprti razpravi o odnosu med vero in razumom. Človek ima občutek, da jim je še kako prav prišla islamska nenadejana reakcija, kar je mogoče razbrati tudi iz njihovega izdatnega odobravanje te reakcije.

Dokončno besedilo, ki je tu pred nami, je bilo objavljeno 9. 10. 2006 s tremi manjšimi posegi v izrečeno besedilo in s 13 opombami. S spremembami besedila v začetku tretjega odstavka je hotel papež v prvi vrsti še enkrat poudariti, da ne deli »osupljivo ostrega« poglobila cesarja Manuela II. Paleologa na islam. Poleg tega pa je omilil misel, da se poznavalci strinjajo glede datiranja sure 2,256 (*Nobene prisile v stvarih vere*). V govoru je dejal: »To je ena zgodnejših sur še iz časa, ko je bil Mohamed sam še brez moči in ogrožen.« V dokončnem besedilu pa beremo: »To je ena zgodnejših sur še iz časa, kot nam pravijo nekateri poznavalci, ko je bil Mohamed sam še brez moči in ogrožen.«

V izrečenem besedilu se je začetek tretjega odstavka glasil: »V sedmem pogovoru (dialeksis - kontroverza), ki ga je izdal profesor Khoury, cesar razpravlja o *džihadu* (vojna za islam). Cesar je gotovo vedel, da je v suri 2,256 zapisano: »Nobene prisile v stvarih vere.« To je ena zgodnejših sur še iz časa, ko je bil Mohamed sam še brez moči in ogrožen. Cesar je seveda poznal tudi v Koranu zapisane določbe o džihadu, ki so nastale pozneje. Ne da bi se spuščal v posameznosti,

kakor so različne obravnave »pismarjev« in »nevernikov«, se cesar v osupljivo ostri obliki čisto preprosto obrne na svojega sogovornika z osrednjim vprašanjem o razmerju med vero in nasiljem.«

Trinajst opomb prinaša v glavnem bibliografske podatke. Le tretja in peta odgovarjata na reakcijo, ki je nastala v islamskem svetu, po izrečenem predavanju.

Malek Chebel - Henri Tincq

ISLAM JE ZMOŽEN LJUBEZNI IN NASILJA

**Pogovor z Malekom Chebelom,
poznavalcem arabskega sveta**

Matek Chebel je musliman, rojen 1953 v Skikdi v Alžiriji. Tam je diplomiral na univerzi Ad'n El-Bey v Constantinu. Na različnih univerzah v Francije dosegel tri doktorate: iz klinične psihopatologije in psihoanalize, iz antropologije in zgodovine religij ter nazadnje še iz političnih ved. Chebel poučuje na Sorboni, predava tudi v Maroku, ZDA in Belgiji.. Spisalje vrsto knjig v zvezi z islamom, med drugim Manifest za razsvetljenski islam in letos Islam in razum. Ima eno ženo in tri otroke.

V pogovoru z Henrijem Tincqom, časnikarjem Le Monda, objavljenem 17. septembra letos, razmišlja o možnostih za razvoj islama v vero miru in nenasilja.

Benedikt XVI. meni, da islamska misel ni znala sprejeti kategorije razuma in je bila zato ranljivejša za fundamentalizem ...

Nasprotno, islam je vedno hotel imeti stik z razumom, ga udomačiti s filozofijo, matematiko, zgodovino in drugimi racionalnimi disciplinami. Spomnimo lahko na to, da so veliki krščanski misleci, kot je Tomaž Akvinski, ali pa Judje, na primer Maimonid, in vsa srednjeveška misel, imeli dostop do grške filozofije, Aristotela, pa tudi Hipokrata, Evklida, Kolumeja zahvaljujoč Arabcem, prevajalskim ustanovam, ki so jih financirali bagdadski ali andaluzijski kalifi.

Toda papeževa misel je deloma utemeljena. Za razliko od Zahoda je razum ostal umaknjen v intelektualne sfere islama. Ni prodril v žile okorelega pravoverja, nezaupljivega v kakršen koli zunanji prispevek. Od 7. stoletja naprej so mutaziliti, gibanje svobodmislecev, skušali zasnovati razmerje med vero in razumom, še preden je bilo postavljeno na stran. Toda muslimansko dogmo je bilo mogoče uzakoniti (*fiqr*) prav s pomočjo razuma. Isto velja za muslimanske »enciklopediste«, ki so v 9. stoletju spodbudili napredek naravnih znanosti, kemije, matematike, fizike, ter v stoletju zatem za znanstvenike in zdravnike, kot so kot Avveroes, Ibn Tufayl in drugi. To je zlata doba islama, vendar se je zatem znašel v propadu.

Imate v mislih padec Grenade?

Zaton islama se je dejansko začel s katoliško rekonkvisto v Španiji leta 1492. Do takrat je bila njegova intelektualna moč neprimerljiva. Leto 1492 je datum, ki ga je treba rdeče podčrtati. Označuje konec muslimanske prevlade v fizičnem svetu, raziskovanju narave, filozofski in znanstveni radovednosti. To je neuspeh muslimanskega projekta, ki je temeljil na racionalnosti. Leta 1492 muslimani zapustijo zgodovino. Leta 1492 se kristjani vrnejo v zgodovino z odkritjem Amerike.

Kritična tradicija se torej v islamu ni ohranila tako kot v krščanstvu ...

Za islam kritična - in samokritična - tradicija ni nikoli imela večjega pomena. Islam je vendar slonel na trinožniku »vojščakov«, ki se sklicujejo na džihad, teologov, ki jim dajejo sveto legitimnost, in trgovcev, ki financirajo. Na vrhu je kalif, na robu pa so vedno intelektualci, svobodomisleci, filozofi ...

Ta strašni trikotnik še danes deluje, vendar bolj zakrinkano: suveren vlada, verska oblast (uleme) potrjuje, izreka fatve, ki olajšajo politično delovanje, trgovec pa je drugima dvema vedno pripravljen pomagati v upanju, da bo od tega imel koristi. V tej vlogi danes prepoznamo Savdsko Arabijo.

Ta trikotnik je železobeton islama. Deloval je v obdobju kalifata in še danes deluje v vojaških ali polcivilnih režimih, ki so vedno avtoritarni. Zunaj tega kroga pa so vedno intelektualci, drugi, tujec, Jud, kristjan, itd.

Ali papežu priznavate pravico, da vas opominja na nasilje, ki naj bi bilo v jedru islama?

Vsakomur priznavam pravico, da nas opominja na naše slabosti in pomanjkljivosti. Potrebujemo pogled drugega, da bi lahko napredovali na poti reform. Priznavam torej pravico vsaki avtoriteti druge vere, da nas opozori. Vendar pa dvomim ob argumentu, po katerem naj bi bil islam v svojem jedru nasilen. Ta misel v ničemer ne spodbuja dialoga.

Resnica je ta, da je bilo krščanstvo lahko v nekaterih obdobjih zgodovine zelo nasilno in zelo svetlo v drugih obdobjih. Isto velja za islam. V sedmih stoletjih muslimanske navzočnosti v Andaluziji islam ni bil nasilen. Znal je sprejeti drugega, ni delal pogromov proti kristjanom ali Judom, uspeval je na intelektualni in ekonomski ravni. Andaluzijski vladarji so ob svoji postelji imeli judovske zdravnike!

Islam je torej lahko vera strpnosti in miru. Ko pa se zapira vase, postane nevaren za druge in zase. Takrat postane avtiističen, ne zna več postavljati hierarhij, pomeša čustveno in metodološko raven.

Korenito moramo torej ločiti islam in islamizem. Nikoli ju ne smemo povezovati.

Islam je zmožen lepote, ljubezni do bližnjega, pa tudi nasilja in vojne. Vse je odvisno od tistega, ki ga interpretira. Teolog, slovničar, pravnik bo v Koranu našel vrstice, ki oznanjajo mir in bratstvo. Neki drug teolog pa bo skušal istemu besedilu pripisati nasprotni pomen.

Koran ne pove ne več ne manj kot to, kar mu »v usta položi« razlagalec. Pomembno je, kako ga interpretiramo. V imenu istega svetega spisa so ustvarili največje dosežke na svetu in zagrešili največje zločine.

Prihodnost je torej v svobodni hermenevtiki ...

Da. In za vse muslimanske intelektualce zahtevam pravico, da se lotijo tega hermenevtičnega opravila, jasnega formuliranja, spraševanja o besedilu. Da bi lahko odklonili versko upravičevanje »svete vojne«, neenako dediščino za moškega in žensko, odslovitev žene, poligamijo.

Ali se ne bi moral dialog med kristjani, Judi in muslimani spet začeti na bolj realističnih temeljih?

Najprej smo se približevali drug drugemu, iskali način, kako se lahko pogovarjamo drug z drugim, našli skupni besednjak. Morali smo pomiriti tudi težko preteklost, ki jo nosimo v svojih osebnih zgodbah. Toda vsakokrat, ko se je začel resničen dialog, so se zgodili hudi dogodki, atentati v Madridu, Londonu, karikature Mohameda. To, kar smo načrtno gradili več let, se je razletelo na koščke.

Tu je težava: potrebni so trije tedni, da narediš terorista, trideset let pa, da narediš kritičnega intelektualca. Dokler smo v tem izprijenem razmerju do časa, bomo plen poceni nasilja, ki pusti madež na vsej skupnosti. Dokler se jasno ne odločimo, da bomo vzgajali ljudi kritičnega duha, ki bodo sposobni interpretirati besedilo, stopati v dialog z drugim, bomo še vedno iskali islam izgubljenega miru, islam razsvetljenstva.

Prevedel Marjan Pogačnik

**V imenu Boga, Dobrohotnega in Milostnega,
nad Prerokom pa naj bodo mir in blagoslovil**

ODPRTO PISMO NJEGOVI SVETOSTI BENEDIKTU XVI.'

**V imenu Boga, Dobrohotnega in Milostnega,
Z ljudstvom Knjige se ne boš boril razen
na najbolj pošten način ...
(Sveti Koran, Pajek 29:46)**

Vaša Svetost,

v zvezi z vašim predavanjem na regensburški univerzi v Nemčiji, dne 12. septembra 2006, menimo, da je v duhu odprte izmenjave ustrezno, spregovorimo o vaši uporabi razprave med cesarjem Manuelom II. Paleologom in »učenim Perzijcem« kot iztočnico za govor o razmerju med razumom in vero. Medtem ko glasno pozdravljamo vaše napore, da se postavite po robu dominaciji pozitivizma in materializma v človeškem življenju, pa moramo opozoriti po eni strani na nekaj zmot v načinu, kako je omenjen islam kot kontrapunkt ustrezni uporabi razuma in po drugi na nekaj napak, ki ste jih storili pri utemeljevanju svoje teze.

Pojasnilo prevajalca: 38 islamskih verskih voditeljev ali izvedencev v islamskih zadevah je v reviji *Islamic magazine* objavilo *Odprto pismo njegovi svetosti papežu. Benediktu XVI.*, v katerem pozdravljajo njegovo pripravljenost za dialog z islamom, njegovo spoštovanje islama in obžalovanje, daje s svojim predavanjem v Regensburgu užalil nekatere muslimane. Obenem pa mu povedo, v katerih točkah v njegovem predavanju se z njim ne strinjajo in podajajo svoje razumevanje spornih zadev. Odprto pismo je mogoče najti na svetovnem spletu: <http://www.islamicmagazine.com/media/pdf/open/b/openletter-8238DA.pdf> 16.10.2006.

V religiji ni prisile

Omenili ste, da je »po mnenju izvedencev« stih, ki se začinja: *Nikogar ne silite verovati* (Krava 2:256) iz zgodnejšega obdobja, ko je bil Prerok »še nemočen in ogrožen«. Toda to ne drži. V resnici je priznано, da ta stih spada v obdobje koranskega razodetja, ko se je mlada islamska skupnost politično in vojaško krepila. *Nikogar ne silite verovati* ni bilo zapovedano muslimanom zato, da bi ostali trdni pred nameramami svojih zatiralcev, ki so jih hoteli prisiliti, da se odpovejo svoji veri, marveč opomin muslimanom samim, da zdaj ko so oni sami končno prišli na oblast, ne smejo prisiliti srce drugega, da veruje. *Nikogar ne silite verovati* zadeva tiste, ki so močni, ne šibki. Zgodnejše razlage Korana (kot npr. Al-Tarabi) jasno povedo, kako so nekateri muslimani v Medini hoteli prisiliti svoje otroke, da bi se iz judovstva ali krščanstva sprebrenili v islam. Še več, muslimane so tudi takšni stih kakor *Reci: Resnica prihajaje od tvojega Gospodarja. Kdor hoče verovati, naj veruje, kdor noče, naj ne veruje!* (Votlina 18:29); in *Reci: O neverniki! Jaz ne častim tega, kar vi; niti ne častite vi tega, karjaz. Injaz ne bom častil, kar vi častite. Niti ne boste vi častili, karjaz. Vam vaša religija - meni moja* (Neverniki 109:1-6).

Božja presežnost

Vi še rečete, da »je Bog v islamskem nauku popolnoma presežen«. To je poenostavljanje, ki more človeka zavesti. Koran pravi: *Nihče mu ni enak* (Posvetovanje 42:11), toda pravi tudi *On je svetloba nebes in zemlje* (Svetloba 24:35); in *Bliže smo mu od utripalnice na vratu* (Kaf 50:16); in *On je Prvi in Zadnji, Notranji in Zunanji* (Svetloba 57:3); in *On je z vami, kjerkoli ste* (Železo 57:4); in *Kamorkoli se obrnete, tamje božje obličje* (Krava 2:115). Dovolite, da vas opozorimo še na Prerokov rek, ki pravi, da Bog govori: »Ko ga (častilca) ljubim, sem poslušanje, s katerim sliši, gledanje, s katerim vidi, roka, s katero prijema, in noga, s katero hodi« (Sahih al-Buhari, št. 6502, Kita bal-Rikak).

V islamskem duhovnem, teološkem in filozofskem izročilu je mislec Ibn Hazm (+ 1069 po Kr.), ki ga omenjate, časten,

a obrobni in pripada Zahirijevi pravni šoli, ki nima danes nobenega privrženca v islamskem svetu. Če kdo išče klasične formulacije nauka o presežnosti, so za muslimane veliko bolj pomembni ljudje kot al-Ghazali (+1111 po Kr.) in mnogi drugi, ki so neprimerno bolj vplivni in reprezentativni za islamsko verovanje kakor Ibn Hazm.

Vi navajate argument, kako je za cesarja, »ki ga je oblikovala grška filozofija«, »samoumevna« misel, da »kri ni všeč Bogu«, in kot nasprotje tega postavljate islamski nauk o božji presežnosti. Trditev, da za muslimane »ni božja volja vezana na nobeno našo kategorijo«, je prav tako poenostavljanje, ki more zavesti v zmoto. V islamu ima Bog mnogo imen vključno z Milosten, Pravičen, Videč, Slišič, Vedeč, Ljubeč in Blag. Neomajno prepričanje muslimanov v božjo enotnost in v to, kako *Nihče mu ni enak* (Enotnost 112:4), jih ni privedlo do tega, da bi zanikali, da Bog pripisuje te lastnosti samemu sebi in (nekaterim) svojim stvaritvam. (Pustimo za zdaj ob strani pojem »kategorije«, ki zahteva več osvetlitve v tem kontekstu.) Sklepanje, kako muslimani verujemo v muhastega Boga, ki bi nam utegnil ali pa tudi ne zapovedati kaj slabega, zadeva božjo voljo, a pri tem se pozablja na to, kar pravi Bog v Koranu: *Bog zahteva, da spoštujete pravice vsakega človeka, da z bližnjim delite imetje; prepoveduje pa razvrat, vse, karje odvrtnega in pa nasilje. Svetuje vam, da spremete nauk* (Čebela 16:90). Prav tako se pozablja, da Bog pravi v Koranu, da *Je sam sebi predpisal milostnost* (6:12, glej tudi 6:54), in da Bog pravi v Koranu *Moja milost je za vse* (Zid 7:156). Beseda za milost, *rahmah*, moremo prevesti tudi kot ljubezen, ljubeznivost in dobrohotnost. Iz besede *rahmah* prihaja sveta formula, ki jo muslimani uporablja vsak dan, V imenu Boga, Milostnega, Dobrohotnega. Mar ni samoumevno, da je prelivanje nedolžne krvi v nasprotju z milostjo in dobrohotnostjo?

Uporaba razuma

Islamsko izročilo je bogato v svojem preiskovanju narave človeškega razuma in njegovih odnosov z božjo naravo in božjo voljo, pri tem pa vključuje, kar je samoumevno in kar ni. Kljub temu pa nasprotje »razuma« in »vere« v islamu nima

enake oblike (*kot na zahodu, op. prev.*). Nasprotno, muslimani so prišli do kraja z močjo in mejami človeškega razuma po lastni poti, in sicer tako, da priznavajo hierarhijo vednosti, v kateri ima razum odločilno vlogo. Islamsko razumsko izročilo si je na splošno prizadevalo, da se je izognilo dvema skrajnostma: prva dela iz analitičnega razuma najvišjega razsodnika resnice, druga pa zanika, da bi bil človeški razum sposoben obravnavati poslednja vprašanja. In kar je še pomembneje, razumska preiskovanja muslimanov so v svojih najzrelejših in prevladujočih oblikah ohranili soglasje med resnicami koranskega razodetja in zahtevami človeškega razuma, ne da bi žrtvovali enega na račun drugega. Bog pravi: *Razkri-valijim domo svoja znamenja v vesoljskih prostranostih in v njih samih, doklerjim ne bojasno, daje Koran resnica* (Pojasnilo 41:53). Razum je eno od mnogih znamenj v nas in Bog nas vabi, naj ga premišljujemo in naj premišljujemo z njim kot s sredstvom za spoznavanje resnice.

Kaj je »sveta vojna«?

Radi bi opozorili, da je »sveta vojna« izraz, ki ne obstoja v islamskih jezikih. Močno moramo poudariti, da *džihad* pomeni boj in še posebej boj na božji poti. Ta boj ima mnogo oblik vključno uporabo sile. Čeravno more biti *džihad svet* v smislu, da je usmerjen k svetemu idealu, ni nujno »vojna«. Še več, vredno je upoštevati, da Manuel II. Paleolog pravi, da je »nasilje« proti božji naravi, čeprav je Kristus sam uporabljal silo proti menjalcem denarja v templju in je rekel: »Ne mislite, da sem prišel zato, da prinesem mir na zemljo; nisem prišel, da prinesem mir, ampak meč ...« (Matej 10, 34-36). Ali je Bog šel proti svoji lastni naravi, ko je potopil faraona? Morda je cesar mislil reči, da so krutost, surovost in agresija proti božji volji? Če je tako, ga klasični in tradicionalni zakon džihada v celoti podpira.

Vi pravite, da »razumljivo, da je cesar vedel za navodila o sveti vojni, ki so se razvila kasneje in so zapisana v Koranu«. Kljub temu pa, kot smo že prej opozorili, da *Nikogar ne silite verovati*, že omenjena navodila nikakor niso bila kasnejša. Še več, cesarjeve trditve o nasilnem spreobračanju razkrivajo, da ni vedel, kaj ta navodila so in so vedno bila.

Avtoritativna in tradicionalna islamska pravila o vojni lahko strnemo v naslednja načela:

1. Ne-bojevniki niso dovoljene ali upravičene tarče. To so izrecno vedno znova poudarjali Prerok, njegovi Tovariši in za njimi učeno izročilo.

2. Zaradi religijskega verovanja ni nihče napaden. Izvirna islamska skupnost se je borila proti poganom, ki so muslimane izgnali iz njihovih domov, jih preganjali, mučili in morili. Potemtakem so bila islamska osvajanja politične narave.

3. Muslimani morejo in morajo živeti v miru s svojimi sosedi. *Če se oni naklonjeni miru, bodi tudi ti in zaupaj v Boga* (Plen 8:61).

Toda to ne izključuje legitimne samoobrambe in ohranjanja suverenosti. Muslimani so ravno tako zavezani k izpolnjevanju teh pravil kakor vzdržnosti od kraje in prešuštvovanja. Če religija ureja vojno in opisuje okoliščine, v katerih je ta nujno in pravično, še ni zaradi tega vojaška, kot tudi urejanje spolnosti ne dela iz nje pohotno religijo. Če nekateri omalovažujejo dolgo in dobro utrjeno izročilo zaradi utopičnih sanj, v katerih cilj posvečuje sredstva, delajo to po lastni volji in jim tega ni odobril ne Bog, ne njegov Prerok ne učeno izročilo. Bog pravi v svetem Koranu: *Ne dopusti, da te sovraštvo kateregakoli ljudstva zavede v krivičnost. Bodi pravičen, toje najbližje pobožnosti* (Miza 5:8). V tem kontekstu moramo zatrditi, da je umor nedolžne katoliške redovnice v Somaliji dne 17. septembra - in katerokoli drugo dejanje slepega individualnega nasilja -- »kot reakcija na« vaše predavanje na regensburški univerzi, povsem ne-islamsko in mi takšno dejanje v celoti obsojamo.

Prisilna spreobrnjenja

Misel, da je muslimanom zapovedano, da širijo svojo vero »z mečem« ali da se je islam resnično široko razširil »z mečem«, ne zdrži resne preiskave. Res, *kotpolitična* stvarnost se je islam delno razširil po zaslugi osvajanj, toda večji del njegovega širjenja je sad pridiganja in misijonskega delovanja. Islamski nauk ni predpisoval, da je treba pokorjeno prebivalstvo prisiliti ali priganjati v spreobrnjenje. Dejansko so mnoga področja,

ki so jih muslimani najprej osvojili, ostala stoletja večinsko ne-muslimanska. Če bi muslimani hoteli vsi. druge spreobrniti s silo, ne bi ostala niti ena sam cerkev ali sinagoga nikjer v islamskem svetu. Zapoved *Nikogar ne silite verovati* pomeni isto zdaj in nekdaj. Samo dejstvo, da kdo ni musliman, ni bilo nikoli legitimen *casus belli* (razlog za vojno) v islamski postavi ali verovanju. Tako kot so nekateri muslimani kršili vojna pravila, tako nekateri kršijo predpise glede nasilnega spreobračanja in ravnanja z drugimi verskimi skupnostmi, kaže zgodovina. Toda le-ta še pokaže, da so takšni primeri zelo redke izjeme, ki potrjujejo pravilo. Poudarjeno se strinjamo, da prisiljevanje drugih, da verujejo - če kaj takšnega sploh mogoče - ni vseč Bogu in Bogu ni po volji prelita kri. Dejansko mi verjamemo in muslimani so vedno verjeli, *da kdorkoli umori človeka, je tako, kakor če bi umoril vse ljudi skupaj, razen če se maščuje za umor človeka ali ker je storil neredu deželi* (Miza 5:32).

Kaj novega?

Omenili ste cesarjevo trditev, da je bilo »novo«, kolikor ga je prinesel Prerok, »zlo in nečloveškost, kot npr. njegova domnevna zapoved, naj se vera, ki jo je pridigal, širi z mečem«. Cesarju ni uspelo uvideti - poleg dejstva (kot že rečeno), da takšna zapoved ni nikoli obstajala v islamu - da ni Prerok nikoli trdil, da bi prinesel karkoli bistveno novega. Bog pravi v svetem Koranu: *Nič takšnega ti ne bomo rekli (Mohamed), kar že ne bi bilo povedano Poslancem pred teboj (Pojasnilo 41:43), in: Reci (Mohamed): jaz nisem nič novega med (božjimi) poslanci in ne vem, kaj bo z menoj ali z vami. Nič ne delam drugega kakor to, da sledim temu, kar mi je Razodeto, in nisem nič drugega kakor svarilec* (Peščene sipine 46:9). Tako vera v enega Boga ni lastnina nobene verske skupnosti. Po islamskem verovanju so vsi pravi preroki pridigali isto resnico različnim ljudstvom v različnih časih. Zakoni so lahko različni, toda resnica je nespremenljiva.

»Izvedenci«

Na enem mestu se nedoločeno sklicujete na »izvedence« (v islamu) in res tudi navajate dva katoliška učitelja po imenu: prof. (Adela) Theodorja Khourya in (izr. prof.) Rogery Arnaldeza. Povsem dovolj bo, če v zvezi s tem povemo naslednje: medtem ko mnogi muslimani menijo, da obstajajo dobrohotni ne-muslimani in katoličani, ki jih res moremo imeti za »izvedence« v islamu, pa niso muslimani, vsaj po našem vedenju, potrdili »izvedence« tiste, na katere se sklicujete oziroma jih priznali za svoje predstavnike ali predstavnike svojih pogledov. Dne 25. septembra 2006 ste ponovili vašo pomembno izjavo iz Klna dne 20. avgusta 2005: »Medverstvenega in medkulturskega dialoga med kristjani in muslimani ne moremo skrčiti na izbirni dodatek. Ta dialog je v resnici življenjska nuja, od katere je v veliki meri odvisna naša prihodnost.« Medtem ko se povsem strinjamo z vami, se nam zdi, da je večji del medverstvenega dialoga prizadevanje, da bi poslušali in upoštevali sedanje glasove, s katerimi smo v dialogu, ne pa samo tiste, ki enako mislijo kakor mi.

***

Kršćanstvo in islam

Kršćanstvo je največja in islam druga največja religija na svetu in v zgodovini. Baje predstavljajo kristjani tretjino človeštva, muslimani pa petino, kar je skupaj več kot 55 odstotkov prebivalstva. Zato so odnosi med tema verskima skupnostma najpomembnejši dejavnik pri soustvarjanju smiselnega miru v svetu. Kot voditelj več kot milijarde katoličanov in moralen zgled za mnoge druge po svetu je vaš glas verjetno najvplivnejši posamičen glas, ko gre za nadaljnji potek tega odnosa v smeri vzajemnega razumevanja. Z vami delimo željo po odkritem in iskrenem dialogu in priznavamo njegovo pomembnost v vedno bolj medsebojno povezanem svetu. Upamo, da bomo na tem odkritem in iskrenem dialogu gradili mirne in prijateljske odnose, ki temeljijo na vzajemnem spoštovanju, pravičnosti in na tem, kar je skupno v srcu našega

abrahamskega izročila, še zlasti »dve veliki zapovedi« v Markovem evangeliju (12,29-31 in v različici pri Mateju 22,37-40). In sicer: *Gospod, naš Bog, je edini Gospod. Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega srca, iz vse duše, z vsem mišljenjem in z vso močjo. Druga pa je tale: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. Večja od teh dveh ni nobena druga zapoved.*

Muslimani zato cenimo naslednje besede 2. vatikanskega koncila:

»Cerkev gleda s spoštovanjem tudi na muslimane, ki molijo edinega Boga, živega in v sebi bivajočega, usmiljenega in vsemogočnega, stvarnika nebes in zemlje, ki je govoril ljudem. Njegovim sklepom, tudi skritim, se skušajo podrežati z vso dušo, kakor se je Bogu podrejal Abraham, na katerega se muslimanska vera rada sklicuje. Jezusa sicer ne priznavajo za Boga, vendar pa ga častijo kot preroka; in tudi njegovo deviško mater Marijo časte ter jo včasih tudi pobožno kličejo. Poleg tega pričakujejo sodnega dneva, ko bo Bog obudil vse ljudi in jih poplašal. Zato cenijo moralno življenje in častijo Boga zlasti z molitvijo, miloščino in postom« (*Nostra Aetate* 3, dne 28. oktobra 1965).

Prav tako cenimo besede rajnega papeža Janeza Pavla II.; ki ga mnogi muslimani visoko cenijo in spoštujejo:

»Kristjani z veseljem priznamo religijske vrednote, ki jih imamo skupaj z islamom. Danes bi rad ponovil, kar sem rekel mladim muslimanom v Casablanci pred nekaj leti: »Verujemo v istega Boga, enega Boga, živega Boga, Boga, ki je ustvaril svet in vodi vse svoje stvaritve k njihovi popolnosti« (*Insegnamenti*, VIII/2, 1985, 497, navedeno med splošno avdienco dne 5. maja 1999).

Muslimani smo tudi dobro sprejeli vaš osebni izraz obžalovanja, ki je brez primere, in vaša pojasnila in zagotovila (dne 17. septembra), da vaš navedek ne izraža vašega osebnega mnenja. Enakega sprejema je bila deležna izjava kardinala državnega tajnika Tarcisia Bertoneja (dne 16. septembra) iz koncilskega odloka *Nostra Aetate*. In nazadnje, muslimani cenimo, da ste pred zbrano skupino veleposlanikov iz

islamskih držav izrazili »popolno in globoko spoštovanje do vseh muslimanov«. Upamo, da se bomo mi vsi izognili napakam preteklosti in živeli skupaj v prihodnosti v miru, vzajemnem sprejemanju in spoštovanju.

In vsa hvala gre Bogu in ni ne oblasti ne moči, ki ne bi bila od njega.

Podpisani:

(po abecednem redu)

- (1) Allamah Abd Allah bin Mahfuz bin Bayyah; *Profesor, King AbdAl-Aziz Univerza, Saudska Arabija, nekdarijipodpredsednik, pravosodni minister, šolski minister, minister za verske zadeve, Mavritanija.*
- (2) Prof. dr. Allamah Muhammad Sa'Aid Ramadan Al-Buti;
Dekan religijskega oddelka, Univerza v Damasku, Sirija
- (3) Prof. dr. Mustafa Cadrici; *Miki mufti, Istanbul*
- (4) Šejk prof. dr. Mustafa Cerić; *Včliki mufti in predsednik ulem Bosne in Hercegovine*
- (5) Šejk Ravil Gainutdin; *Včliki mufti Rusije*
- (6) Šejk Nedžad Grabus; *Včltnki mufti Slovenije*
- (7) Šejk Al-Habib Ali Mashhour bin Muhammad bin Salim bin Hafeez; *Imam tarimske mošeje in Predsednik sveta zafatvo, Tarim, Jemen*
- (8) Šejk Al-Habib Umar bin Muhammad bin Salim bin Hafeez; *Dekan, DarAl-Mustafa, Tarim, Jemen*
- (9) Prof. dr. Farouq Hamadah; *Prof. ved o Tradiciji, Mohamad Univerza, Maroko*
- (10) Šejk Hamza Yusuf Hanson; *Ustanovitelj in direktor Zaytuna Institute, Kalifornija, ZDA*
- (11) Šejk dr. Ahmad Badr Al-Din Hassoun; *Včliki mufti Republike Sirije*
- (12) Dr. šejk Izz Al-Din Ibrahim; *Svetovalec za kulturne zadeve pri prvem ministru, Združeni arabski emirati*
- (13) Prof. dr. Omar Jah; *Tajnik Sveta islamskih učiteljev, Gambija, in profesor islamske civilizacije in misli na Univerzi Gambije*

- (14) Šejk Al-Habib Ali Zain Al-Abideen Al-Jifri; *Ustanovitelj in direktor Taba inštituta, Združeni arabski emirati*
- (15) Šejk prof. dr. Ali Jumu'ah; *veliki mufti republike Egipt* (16 Prof. dr. Abla Mohammed Kahlawi; *Dekan islamskih in arabskih študijev, Univerza Al-Azhar ('Ženskikolegy), Egipt*
- (17) Prof. dr. Mohammad Hashim Kamali; *Mednarodni inštitut za islamsko misel in civilizacijo (ISTAC), Malezycet; Prof. islamske zakonodaje in prava, Mednarodna islamska univerza, Malezija*
- (18) Šejk Nuh Ha Mim Keller; *Šejk v redu Šadili in starejši član Inštituta za islamsko misel Aal al-Bayt (Jordan), ZDA*
- (19) Šejk Ahmad Al-Khalili; *Veliki mufti sultanata Oman*
- (20) Šejk dr. Ahmad Kubaisi; *Ustanovitelj organizacije ulem, Ira*
- (21) Allamah šejk Muhammad bin Muhammad Al-Mansouri; *Visoka avtoriteta (Mardža) zaidi muslimanov, Jemen*
- (22) Šejk Abu Bakr Ahmad Al-Milibari; *Glavni tajnik združenja Ahl Al-Sunna, Indija*
- (23) Dr. Moulay Abd Al-Kabir Al-Alawi Al-Mudghari; *Generalni direktor agencije Bayt Mal Al-Qods Al-Sharif; nekdanji minister za verske zadeve, Maroko*
- (24) 'Šejk Ahmad Hasyim Muzadi; *Generalni predstojnik Nandat al-Ulema, Indonezija*
- (25) Prof. dr. Seyyed Hossein Nasr; *Univerzitetni profesor islamskih študijev, George Washington University, Washington D. C, ZDA*
- (26) Šejk Sevki Omerbašić; *Veliki mufti Hrvaške*
- (27) Dr. Mohammad Abd Al-Ghaffar Al-Sharif; *Generalni tajnik Ministrstva za verske zadeve, Kuvajt*
- (28) Dr. Muhammad Alwani Al-Sharif; *Predstojnik Evropske akademije za islamsko kulturo in vede, Bruselj, Belgija*
- (29) Šejk M. Iqbal Sullam; *Podglavni tajnik Nandat al-Ule*
- (30) Šejk dr. Tariq Sweidan; *Generalni direktor Risalah Satellite Channel*
- (31) Prof. dr. princ Ghazi bin Muhammad bin Talal; *Predstojnik vodstva Inštituta za islamsko misel Aal al-Bayt, Jordanija*
- (32) Ajatola Muhammad Ali Taskhiri; *Generalni tajnik Svetovne skupščine za bližino islamskih miselnih šol (WAPIST), Iran*

- (33) Šejk Naim Trnava; *Veliki mufti Kosova*
- (34) Dr. Abd Al-Aziz Uthman Al-Wejri; *Generalni direktor Islamske vzgojne, znanstvene in kulturne organizacije (ISESCO), Maroko*
- (35) Sodnik mufti Muhammad Taqi Uthmani; *Podpredsednik DarAl-Ulum, Karachi, Pakistan*
- (36) Šejk Muhammad Al-Sadiq Muhammad Yusuf; *Veliki mufti Uzbekistana*
- (37) Šejk Abd Al-Hakim Murad Winter, *Šejk zajed predavatelj v islamskih študijah, Divinity School, Univerza Cambridge, Velika Britanija; direktor Muslim Academic Trust, Velika Britanija*
- (38) Šejk Muamer Zukorli; *Mufti Sandžaka, Bosna*

Prevedel Drago K. Ocvirk

KAZALO

Papež Benedikt XVI. SREČANJE S PREDSTAVNIKI S PODROČJA ZNANOSTI	5
Papež Benedikt XVI. GOVOR VELEPOSŁANIKOM ISLAMSKIH DRŹAV IN PREDSTAVNIKOM ITALJANSKIH MUSLIMANOV .	17
Papež Benedikt XVI. GOVOR NA SREČANJU S PREDSTAVNIKI MUSLIMANSKIH SKUPNOSTI (Min 2005)	21
Drago K. Ocvirk AKTERJI IN RAZLOGI ISLAMSKE PRIZADETOSTI	25
Malek Chebel - Henri Tincq ISLAM JE ZMOŹEN LJUBEZNI IN NASILJA	47
ODPRTO PISMO NJEGOVI SVETOSTI BENEDIKTU XVI	51
Kazalo.....	63

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katezezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA - Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)

48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočega (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost - resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)
87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)

94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, Cerkev, mamila in odvisnost (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Stalni diakoni (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o zakramentu odrešenja (2004)
109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov (2005)
110. Papeška biblična komisija, Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu (2005)
111. Papež Benedikt XVI., Homilije in govori (2005)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
113. Papež Pij XII., Okrožnica o češčenju Srca Jezusovega (2006)
114. Papež Benedikt XVI., Apostolsko potovanje na Bavarsko (2006)

DRUŽINA

---

9 789612 226435